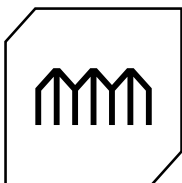

Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti

GOSPODSTVO UMA:
MIDRAG B. PROTIĆ
život posvećen umetnosti

DIGNITY OF THE MIND:
MIDRAG B. PROTIĆ
a LIFE DEDICATED TO ART

Galerija – legat Milice Zorić i Rodoljuba Čolakovića
Muzej savremene umetnosti – Beograd
Gallery – legacy Milica Zorić and Rodoljub Čolaković
Museum of Contemporary Art – Belgrade

Muzej savremene umetnosti u Beogradu najsrdačnije zahvaljuje porodici Protić na ustupljenom materijalu, kao i na ljubaznoj saradnji tokom realizacije izložbe.

The Museum of Contemporary Art in Belgrade wishes to thank the Protić family for the material they provided and for their kind cooperation in realizing this exhibition.

Galerija – legat Milice Zorić i Rodoljuba Čolakovića
Muzej savremene umetnosti – Beograd
Gallery – legacy Milica Zorić and Rodoljub Čolaković
Museum of Contemporary Art – Belgrade

GOSPODSTVO UMA: MIODRAG B. PROTIĆ

život posvećen umetnosti

DIGNITY OF THE MIND:
MIODRAG B. PROTIĆ
a LIFE DEDICATED TO ART

20.10.2022 – 27.2.2023.

Miodrag B. Protić, privatna arhiva / private archive

U prostoru Galerije–legata Milice Zorić i Rodoljuba Čolakovića proslavljen je 2022. godine značajan jubilej, sto godina od rođenja osnivača i dugogodišnjeg upravnika Muzeja savremene umetnosti, likovnog stvaraoca, kritičara i teoretičara savremene likovne umetnosti Miodraga B. Protića (1922–2014). Jubilej je prošao u znaku izložbe *Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti*, koja je kasnije praćena stručnim skupom održanim u centralnoj zgradi MSU pod nazivom *M. B. Protić, život posvećen umetnosti*.

Koncepcija izložbe obuhvatila je angažman Miodraga B. Protića u prve dve decenije upravljanja Muzejom (1965–1980) i njegov doprinos u konstituisanju ove institucije, kao i angažovanje na značajnim programskim aktivnostima koje je konceptijski formulisao a potom i realizovao uz kreativni doprinos stručnog tima Muzeja. Kroz posebne segmente izložbe pokazani su jedinstveni modeli rada i kustoske prakse koje je Protić dosledno sprovodio u Muzeju tokom svog mandata, te njegove zasluge u prezentovanju i interpretaciji jugoslovenske moderne i savremene likovne umetnosti. Na izložbi su istaknute celine: jugoslovenska umetnost XX veka, monografske retrospektivne izložbe jugoslovenskih i srpskih umetnika, međunarodna saradnja sa relevantnim institucijama kulture i uključivanje Muzeja u savremene tokove muzejske prakse, što je rezultiralo brojnim važnim izložbama umetnika iz inostranstva.

Izložbu prati i raznovrstan dokumentarni materijal koji se čuva u Odeljenju umetničke dokumentacije i arhivi MSU, te značajna građa iz Arhiva Srbije, arhive RTS i privatne arhive porodice Protić. Prvi put je predstavljen dnevnik *Amerika 1963*, kao i pisma upućena kolektivu koja je M. B. Protić pisao u toku svog šestomesečnog boravka u SAD 1963. godine.

Poseban segment izložbe posvećen je Protićevom slikarskom opusu. Pored slika iz ciklusa *Sazvežđa*, *Horizonti*, *Maljeviču u čast*, izloženi su akvareli i pasteli do sada retko prikazivani a nastajali u istom hronološkom toku kada i pomenuta dela. Sva dela su iz kolekcije Muzeja i Legata M. B. Protića, koji je autor 1994. poklonio Muzeju.

Kustoskinje:
Svetlana Mitić
Katarina Krstić

Stručni skup: *Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti*, 8.11.2022, MSUB /
Expert meeting *Miodrag B. Protić, a life dedicated to art*, 8.11.2022, MOCAB

Svetlana Mitić vodi kroz izložbu *Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti*, 9.11.2022. /
Svetlana Mitić guides through the exhibition *Dignity of the Mind: Miodrag B. Protić, a life dedicated to art*, 9.11.2022.

In 2022, an important anniversary was celebrated at the Legacy Gallery of Milica Zorić and Rodoljub Čolaković, one hundred years since the birth of the founder and long-time director of the Museum of Contemporary Art, artist, modern art theorist and critic, Miodrag B. Protić (1922–2014). The anniversary was marked by the exhibition *Dignity of the Mind: Miodrag B. Protić, a life dedicated to art*, which was followed by an expert meeting held in the MOCAB central building under the title *M. B. Protić, a life dedicated to art*.

The concept of the exhibition was focused on the activities of Miodrag B. Protić in the first two decades of managing the Museum (1965–1980) and his contribution to the establishment of this institution, as well as his involvement in significant programmatic endeavors that he conceptually designed and then realized with the creative assistance of the Museum's professional team. Individual segments of the exhibition revealed the unique work models and curatorial practices that Protić consistently implemented in the Museum during his mandate, along with his achievements in presenting and interpreting Yugoslav modern and contemporary fine art. These segments included Yugoslav art of the 20th century, monographic retrospective exhibitions of Yugoslav and Serbian artists, international cooperation with relevant cultural institutions and bringing the Museum in line with contemporary trends in museum practice, which resulted in numerous exhibits of renowned foreign artists.

The exhibition also presented a variety of documentary materials kept in the Department of Art Documentation and Archives of the MOCAB and relevant files from the Archives of Serbia, the RTS Archives and the Protić family private archives. The diary *America 1963* was displayed for the first time, together with the letters addressed to the museum staff, written by M. B. Protić during his six-month stay in the USA in 1963.

A significant segment of the exhibition was dedicated to Protić's painting oeuvre. In addition to pictures from the cycles *Constellations*, *Horizons*, *In Honor of Malevich*, previously rarely shown watercolors and pastels were showcased, which had been created in the same chronological flow as the said works. All paintings are part of the Museum's collection and the Bequest of M. B. Protić, donated to the Museum by the author in 1994.

Curators:
Svetlana Mitić
Katarina Krstić

Izgled postavke *Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti* /
Installation view *Dignity of the Mind: Miodrag B. Protić, a life dedicated to art*

HRONOLOGIJA DOGAĐAJA CHRONOLOGY OF EVENTS

M. B. Protić:
kritičar i pisac
critic and writer

- Kao gimnazijalac učestvuje u osnivanju časopisa *Osvit*, daje nacrt za korice i objavljuje tekst „Umetnik i društvo“.

1940

- Participates as a high-school student in founding the magazine *Osvit*, designing the cover and publishing an essay called “The Artist and Society.”
- Prisustvuje raspravama o socrealizmu, formalizmu, impresionizmu i sezanizmu u ULUS-u.

1941

- Attends discussions on social realism, formalism, impressionism, and Cézanneism at ULUS (The Serbian Fine Artists Association).
- Objavljuje tekst „Diskusija povodom IX prolećne izložbe ULUS-a” u časopisu *Umetnost*.

- U *Glasu* objavljuje kritiku kojom podržava izložbu Miće Popovića.

1942

- Publishes an essay, “Discussion on the occasion of the 9th ULUS Spring Exhibition,” in the magazine *Umetnost*.

- Publishes a review in *Glas*, supporting Mića Popović’s exhibition.
- Postaje kritičar *Nina* i to ostaje do 1959. Među prvim većim tekstovima „Tamo gde humanizam počinje dogmatizam prestaje”. Kritički osvrt na izložbu *70 slikarskih i vajarskih dela 1920–1940. godine*.

- Sarađuje u časopisima *Književnost*, *Svedočanstva*, *Književne novine*.

- Piše predgovor za izložbu Petra Lubarde u Umetničkoj galeriji ULUS. Izložba označava prelomnu tačku u razvoju jugoslovenskog posleratnog slikarstva, prekid s predratnom praksom intimističkog slikarstva i inauguraciju nove kulture slikanja.

1943

- Publishes an essay, “Discussion on the occasion of the 9th ULUS Spring Exhibition,” in the magazine *Umetnost*.

- Publishes a review in *Glas*, supporting Mića Popović’s exhibition.
- U *Ninu* piše tekst „Asocijacije na izložbu savremene francuske umetnosti”.

1944

- Joins the magazine *NIN* as a critic, a role he maintained until 1959. Pens an article “Where Humanism Begins, Dogmatism Ends.” A critical review of the 70 works of painting and sculpture 1920–40 exhibition.

- Collaborates in magazines *Književnost*, *Svedočanstva*, *Književne novine*.

- Writes the foreword for Petar Lubarda’s exhibition at ULUS Gallery. The show marked a turning point in the development of post-war Yugoslav painting. The pre-war practice of intimate painting was abandoned in favor of the inauguration of a new painting culture.
- Objavljuje prvi posleratni tekst o Mileni Pavlović Barili u *Ninu* i osvetljava njeno delo.

1945

- Publishes an article in *NIN*, “Associations to the Contemporary French Art Exhibition.”
- Učestvuje u polemici između modernista i realista sa tekstovima u časopisu *Delo*.

1946

- Publishes the first post-war article about Milena Pavlović Barili in *NIN*, shedding light on her work.
- Objavljuje prvi posleratni tekst o Mileni Pavlović Barili u *Ninu* i osvetljava njeno delo.

1947

- Publishes the first post-war article about Milena Pavlović Barili in *NIN*, shedding light on her work.
- Objavljuje prvi posleratni tekst o Mileni Pavlović Barili u *Ninu* i osvetljava njeno delo.

1948

- Publishes the first post-war article about Milena Pavlović Barili in *NIN*, shedding light on her work.
- Objavljuje prvi posleratni tekst o Mileni Pavlović Barili u *Ninu* i osvetljava njeno delo.

1949

- Publishes the first post-war article about Milena Pavlović Barili in *NIN*, shedding light on her work.
- Objavljuje prvi posleratni tekst o Mileni Pavlović Barili u *Ninu* i osvetljava njeno delo.

1950

- Publishes the first post-war article about Milena Pavlović Barili in *NIN*, shedding light on her work.
- Objavljuje prvi posleratni tekst o Mileni Pavlović Barili u *Ninu* i osvetljava njeno delo.

1951

- Publishes the first post-war article about Milena Pavlović Barili in *NIN*, shedding light on her work.
- Objavljuje prvi posleratni tekst o Mileni Pavlović Barili u *Ninu* i osvetljava njeno delo.

1952

- Publishes the first post-war article about Milena Pavlović Barili in *NIN*, shedding light on her work.
- Objavljuje prvi posleratni tekst o Mileni Pavlović Barili u *Ninu* i osvetljava njeno delo.

1953

- Publishes the first post-war article about Milena Pavlović Barili in *NIN*, shedding light on her work.
- Objavljuje prvi posleratni tekst o Mileni Pavlović Barili u *Ninu* i osvetljava njeno delo.

1954

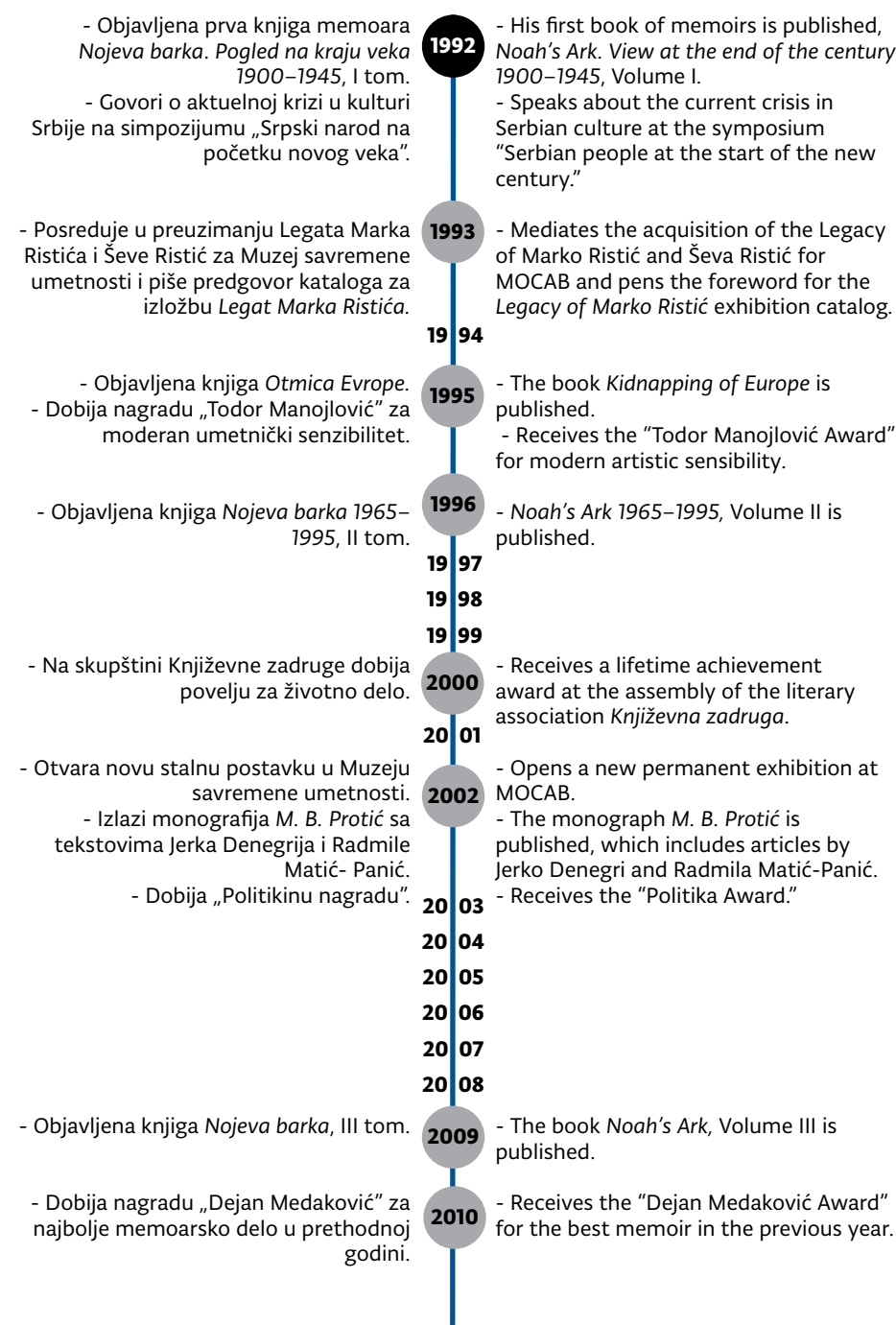
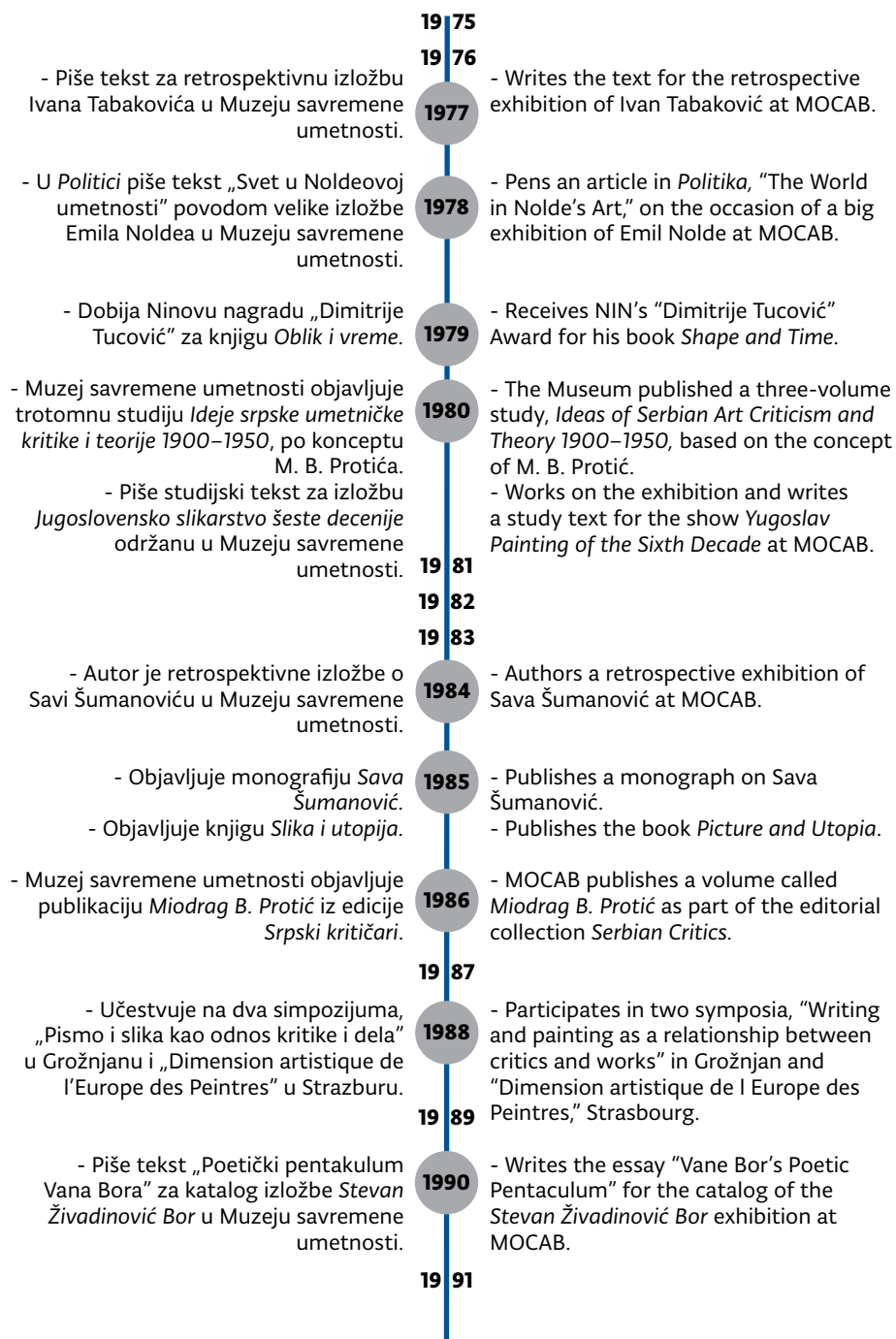
- Publishes the first post-war article about Milena Pavlović Barili in *NIN*, shedding light on her work.
- Objavljuje prvi posleratni tekst o Mileni Pavlović Barili u *Ninu* i osvetljava njeno delo.

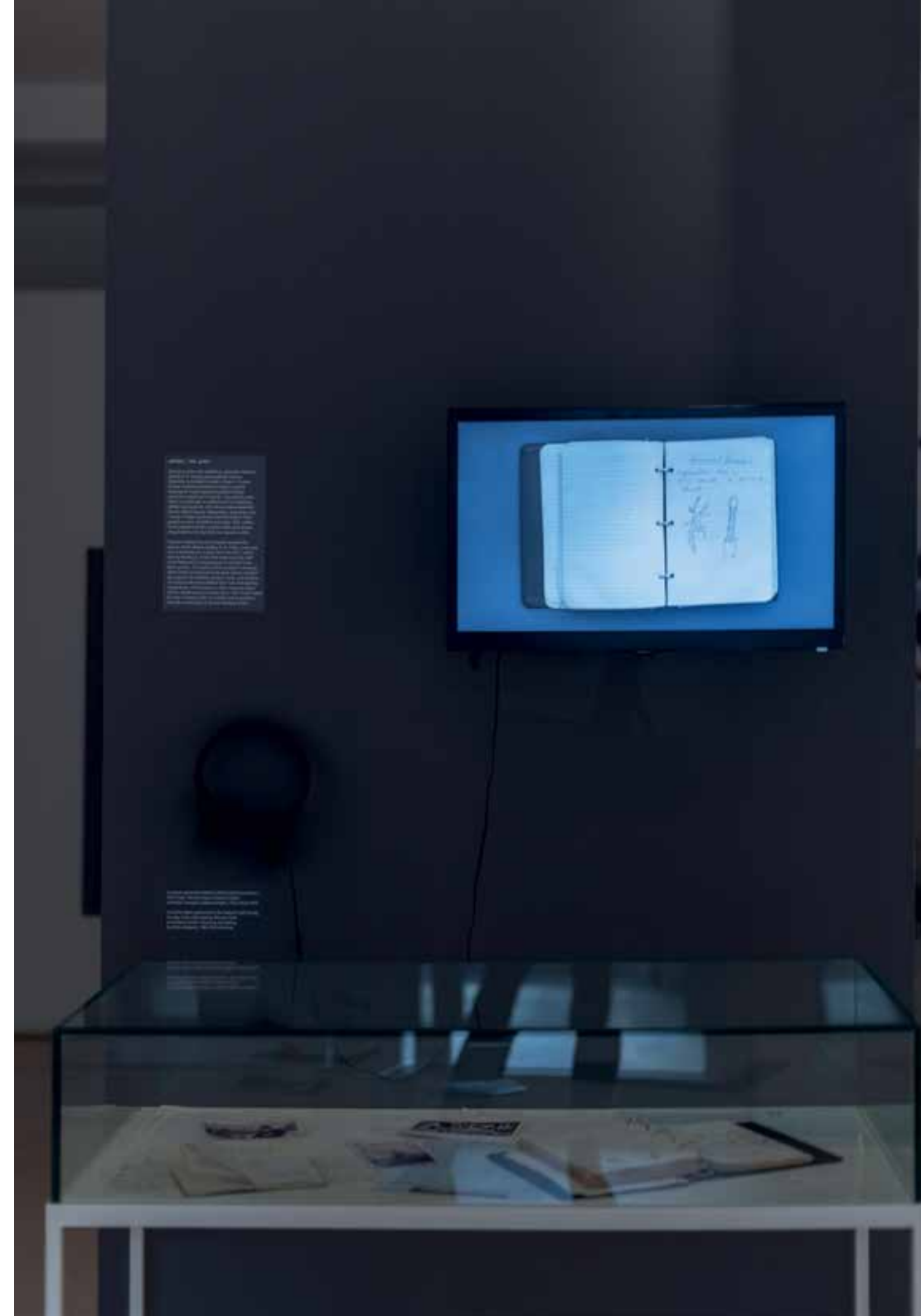
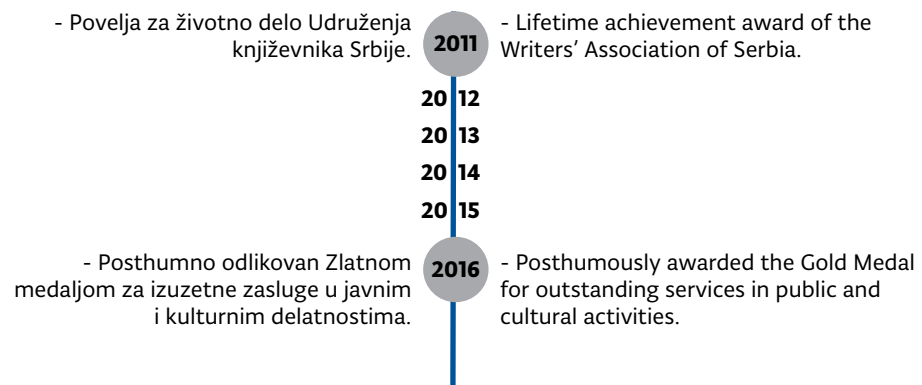
1955

- Publishes the first post-war article about Milena Pavlović Barili in *NIN*, shedding light on her work.

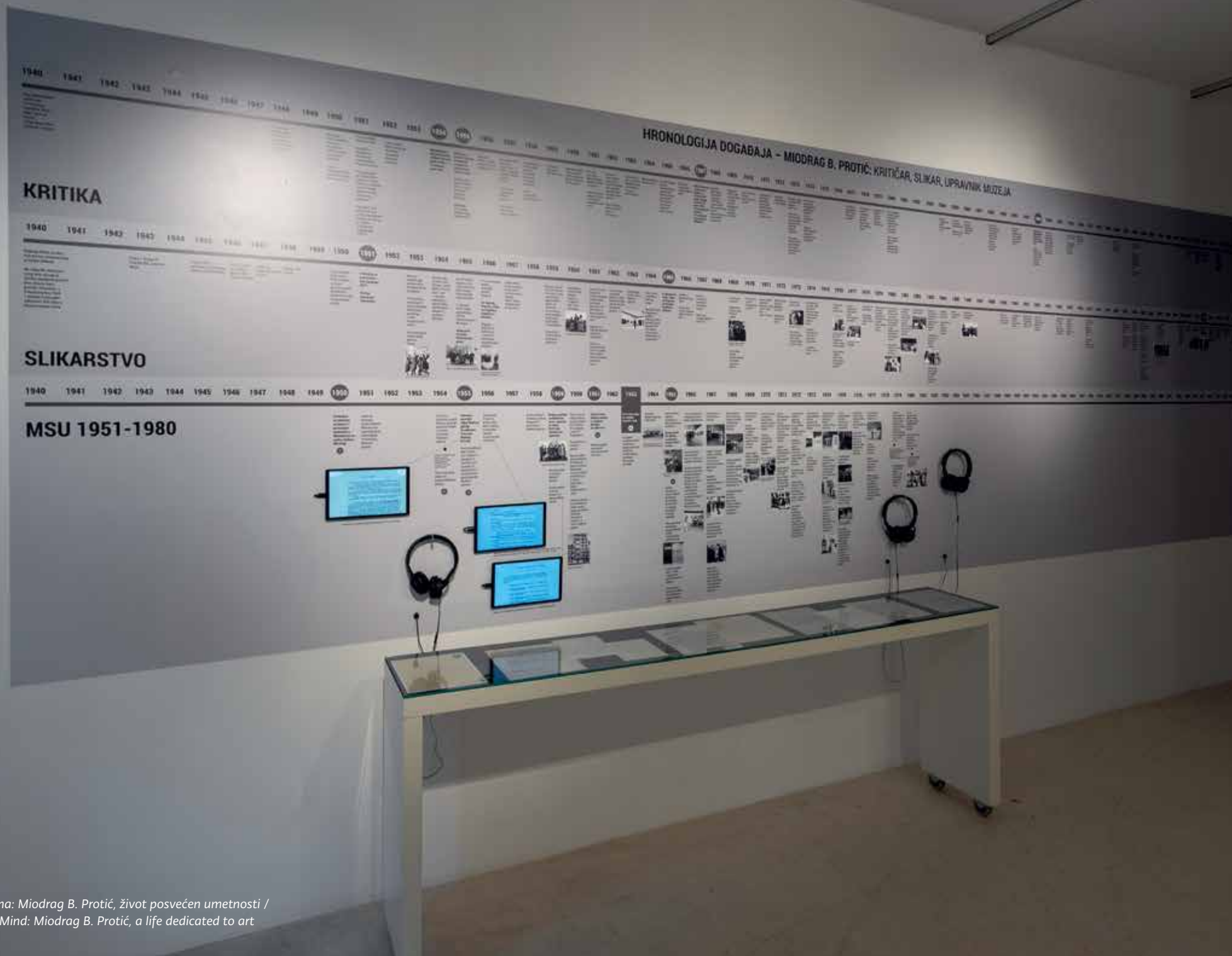
- U *Ninu* piše o izložbi Henrija Mura, velikom kulturnom događaju u Beogradu.
 - Objavljuje prvu knjigu kritika i eseja *Savremenici I*.
- Reports in *NIN* about the Henry Moore exhibition, a major cultural event in Belgrade.
 - Publishes his first book of criticism and essays, *Contemporaries I*.
- Objavljuje studiju „O našoj umetničkoj kritici” u časopisu *Delo*.
- Publishes a study called “On our Local Art Criticism” in *Delo*.
- Kao stipendista francuske vlade boravi u Parizu, upoznaje Lesenja, Sulaža, Joneska, Prevera.
 - U *Ninu* piše o izložbama Dibifea i Masona.
 - Piše tekst u monografiji *Sreten Stojanović*.
- Spends time in Paris on a French government scholarship and meets Lassaigue, Soulages, Ionesco, Prevert.
 - Reports in *NIN* about the exhibitions of Dubuffet and Mason.
 - Provides text for the monograph *Sreten Stojanović*.
- Objavljuje esej „Neki teorijski problem savremene umetnosti” u časopisu *Umetnost*.
 - Izlazi monografija *Milan Konjović*.
- Publishes an essay “A Theoretical Problem of Contemporary Art” in the magazine *Umetnost*.
 - The monograph *Milan Konjović* is published.
- Piše tekst u monografiji *Milo Milunović*.
- Edits the monograph *Milo Milunović*.
- Objavljuje knjigu *Slika i smisao* i zaokružuje svoju kritiku i teoriju iz 1950-ih godina.
- Publishes the book *Picture and Meaning*, rounding off his criticism and theory from the 1950s.
- Prvi put član žirija Međunarodne grafičke izložbe u Ljubljani.
 - Rajmon Bajce ga pominje u knjizi *L’Esthetique mondiale au XXe siecle*.
- First-time jury member of the International Graphic Art Exhibition in Ljubljana.
 - Raymond Bayer mentions him in his book *L’Esthetique Mondiale au XXe Siecle*.
- Na prvom skupu slikara Jugoslavije u Subotici zastupa ideju da etiku praćenja treba zameniti etikom otkrića.
 - Otvara Galeriju Milene Pavlović Barili u Požarevcu.
- At the first gathering of Yugoslav painters in Subotica, he represented the idea that the ethics of discovery should replace the ethics of following.
 - Opens the Milena Pavlović Barili Gallery in Požarevac.
- Po povratku iz SAD u *Politici* objavljuje tekst o američkom pop-artu „Novi realizmi”.
- After returning from the USA, publishes in *Politika* an article about American pop art, “New Realisms.”
- Objavljuje knjigu *Savremenici II*.
- Publishes the book *Contemporaries II*.

- Na dan otvaranja Muzeja objavljena prva monografija o ustanovi sa uvodnim tekstom M. B. Protića „Muzej savremene umetnosti – Razlozi i ciljevi”.
- On the Museum’s opening day, the first monograph about the institution was published, for which M. B. Protić wrote the introductory text “Museum of Contemporary Art – Motives and Goals.”
- Objavljuje monografiju *Milena Pavlović Barili*.
- Publishes the monograph *Milena Pavlović Barili*.
- Definiše koncept i piše uvodne studije za ciklus izložbi Jugoslovenska umetnost XX veka u Muzeju savremene umetnosti. Ciklus započinje izložbom *Treća decenija – konstruktivno slikarstvo*.
- Defines the concept and writes an introductory study for the 20th-century Yugoslav Art cycle of exhibitions at MOCAB. The cycle opened with the show *The Third Decade – Constructive Painting*.
- Objavljuje tekst „Srpski nadrealizam i slikarstvo 1929–1932” u časopisu *Delo*, što je prvo razmatranje likovne eksperimentacije beogradskih nadrealista.
- Publishes the article “Serbian Surrealism and Painting 1929–1932” in *Delo*, the first consideration of the artistic experimentation of the Belgrade Surrealists.
- Organizuje izložbu i piše uvodnu studiju za postavku u Muzeju *Nadrealizam – socijalna umetnost 1929–1950*.
- Organizes the exhibition *Surrealism – Social Art 1929–1950* at the Museum and writes the introductory study.
- Izlazi dvotomno izdanje *Srpsko slikarstvo XX veka*.
- A two-volume edition called *20th-century Serbian Painting* is published.
- Objavljuje esej „Sociologija umetničkog udruživanja i predstavljanja u samoupravnom sistemu” u časopisu *Delo*.
- Publishes the essay “Sociology of artistic association and representation in the self-governing system” in *Delo* magazine.
- Objavljuje monografiju *Jovan Bijelić*.
- Publishes a monograph on Jovan Bijelić.
- Objavljuje knjigu *Jugoslovensko slikarstvo 1900–1950*.
- Publishes the book *Yugoslav Painting 1900–1950*.
- Piše uvodni tekst za izložbu u Muzeju *Počeci jugoslovenskog modernog slikarstva 1900–1920*.
 - Trpi napad u kampanji protiv „crnog talasa” koju pokreće grupa likovnih umetnika.
- Writes the foreword to the exhibition *The Beginnings of Modern Yugoslav Painting 1900–1920* at the Museum.
 - Finds himself under attack in the campaign against the “dark wave” launched by a group of fine artists.
- Piše tekstove za kataloge retrospektivnih izložbi Petra Dobrovića i Lazara Vozarevića u Muzeju savremene umetnosti.
- Writes texts for the catalogs of retrospective exhibitions of Petar Dobrović and Lazar Vozarević at the Museum.
- Objavljuje članke povodom smrti Petra Lubarde i Krste Hegedušića.
- Publishes articles on the occasion of the deaths of Petar Lubarda and Krsto Hegedušić.

Izgled postavke *Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti* /
 Instalation view *Dignity of the Mind: Miodrag B. Protić, a life dedicated to art*

Izgled postavke *Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti* /
Installation view *Dignity of the Mind: Miodrag B. Protić, a life dedicated to art*

Miodrag B. Protić:
umetnik i slikar
artist and painter

- Nastaje *Motiv sa Ibra*, rani primer sezanovskog pristupa slikanju.
- Na slikarski razvoj pre ovog dela uticala je izložba *Italijanski portret kroz vekove*, kao i letovanje u Čehoslovačkoj 1938. i izložba *Francusko slikarstvo XIX veka* u Muzeju kneza Pavla.

1940

- *Motif from the Ibar* is created, an early example of a Cézanne-like approach to painting.
- His painterly development before this painting was influenced by the exhibition *Italian Portrait through the Centuries*, as well as a summer vacation in Czechoslovakia in 1938 and the exhibition *19th-century French Painting* at the Prince Paul Museum.

19 41

19 42

- Dolazi u Beograd. Postaje đak Josićeve škole.

1943

- Arrives in Belgrade. Becomes a student of Josić's art school.

19 44

- Nastaje slika *Vodoskok na Terazijama* (danas u kolekciji MSU).

1945

- The painting *Waterfall at Terazije* is created (today part of the MOCAB collection).

- Prvi put izlaže na 3. izložbi ULUS-a sliku *Vaza sa cvećem*.

1946

- Exhibits for the first time the painting *Vase with Flowers* at the 3rd ULUS exhibition.

1947

- Izlaže na *Prolećnoj izložbi ULUS-a*.

- Exhibits at the *ULUS Spring Exhibition*.

- Postaje član ULUS-a.

1948

- Becomes a member of ULUS.

19 49

- Upoznaje Mila Milunovića i Petra Lubardu, s kojim posebno razvija prijateljstvo. Povremeno slika u Lubardinom ateljeu. Sa prvom suprugom Anom Skvarč dobio je sina Predraga

1950

- Meets Milo Milunović and Petar Lubarda, with whom he develops a special friendship. Occasionally, he paints in Lubarda's studio. He got a son Predrag with his first wife Ana Skvarč.

1951

- Pridružuje se umetnicima koji napuštaju ULUS.

- He joins the artists leaving ULUS.
- Becomes a member of the group *Samostalni* (The Independent).

- Postaje član grupe *Samostalni*.

19 52

Pariz, 1953/4, privatna arhiva
Paris, 1953/4, private archive

- Boravi u Zagrebu, gde nastaju skice *Katedrala*, *Motiv iz Zagreba*.

1953

- U Trakošćanu nastaju prve skice *Lokvanja* koje kasnije prerastaju u zrele kompozicione celine.

- Kao stipendista srpske vlade, boravi u Parizu. Nastaju gvaševi i crteži iz Lu-vra, skice iz starog Pariza.

- Spends time in Zagreb, where he creates sketches for the *Cathedral*, *A Motif from Zagreb*.
- In Trakošćan, he creates the first sketches of *Water Lilies*, which later grew into mature compositional units.
- Lives in Paris on a scholarship from the Serbian government. Gouaches and drawings from the Louvre emerge, sketches of old Paris.

- Nastaju slike *Crvena mrtva priroda*, *Lampa*, *Motiv iz Pariza*, kao i *Lotus* i *Jezerska fantazija*, na kojima slika geometrijske sklopove sa jezera i lokvanje.

1954

- The paintings *Red Still Life*, *Lamp*, *Motif from Paris* are created, as well as *Lotus* and *Lake Fantasy*, in which he paints geometrical assemblages from the lake and water lilies.

- Na slici *Bačka noć* prvi put u vlažnu površinu boje urezuje kosmografski znak sazvežđa.

1955

- In the painting *A Night in Bač*, he etches the cosmographic sign of the constellation into the wet paint for the first time.

- Na 3. *Bijenalu u Tokiju* izlaže sa Lubardom, Glihom, Čelebonovićem i Murtićem.

- Exhibits with Lubarda, Gliha, Čelebonović and Murtić at the 3rd *Biennale in Tokyo*.

- Jedan je od osnivača *Decembarske grupe*.

- One of the founders of the *December Group*.

Članovi Decembarske grupe,
privatna arhiva
Members of the December Group,
private archive

- Prva samostalna izložba u Umetničkom paviljonu u Beogradu.

1956

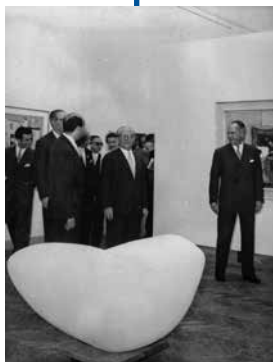
- First solo exhibition, Art Pavilion, Belgrade.

- Predstavnik Jugoslavije na 28. *Bijenalu u Veneciji* sa Pregeljom, Vujaklijom i Bakićem.

- Exhibits with Pregelj, Vujaklija and Bakić at the 28th *Biennale in Venice*.

- Nagrada UNESCO na 28. *Bijenalu u Veneciji* i Oktobarska nagrada Grada Beograda.

- UNESCO Award at the 28th *Biennale in Venice* and the October Award of the City of Belgrade.

Đovani Gronki, predsednik Italije, u poseti Bijenalu, privatna arhiva
Italian President Giovanni Gronchi visits the Biennale, private archive

- Zapažaju ga kritičari: L. Venturi, B. Denvir, Đ. Dorfles i Ž. Lasenj.

- He is noted by critics: L. Venturi, B. Denvir, G. Dorfles and J. Lassaigne.

- Uvodi intimni prizor, spajajući imaginarno i monumentalno. Nastaju ciklusi *Šareni stolnjak*, *Bela kompozicija*.

1957

- Introduces intimate scenes, combining the imaginary and the monumental. The series *Colorful Tablecloth*, *White Composition* are created.

19 58

- Nastaju slike sa širim prostorom, sa ritmom sitnih, neposrednih geometrijskih oblika i sa akcentima sve izraženije paste; *Crveni grad*, *Usamljenost*, *Crna katedrala*.

1959

- Creates paintings with a wider space, with the rhythm of small, immediate geometric shapes and increasingly pronounced accents of paste; *Red City*, *Loneliness*, *Black Cathedral*.

- Samostalna izložba u Muzeju primenjene umetnosti.

- Solo exhibition, Museum of Applied Arts, Belgrade.

- Samostalna izložba u Maloj galeriji u Ljubljani.

1960

- Solo exhibition, Mala galerija, Ljubljana.

Sa Lalom Protić u Sloveniji,
privatna arhiva
With Lala Protić in Slovenia,
private archive

- Započinje cikluse *Imaginarni predeli*, *Katedrale* i *Buketi*, velike pastuozne površine, crne, sive, plave, u koje je upisan neki imaginarni znak.

1961

- Begins the series *Imaginary Landscapes*, *Cathedrals* and *Bouquets*; large surfaces of paste, black, gray, blue, inscribed with some imaginary signs.

- Nagrada na 1. *Trijenalu likovnih umetnosti Jugoslavije*.

- Award of the 1st *Triennial of Fine Arts of Yugoslavia*.

- Izlaže na jugoslovenskoj izložbi u Galeriji Tejt u Londonu i Muzeju moderne umetnosti u Parizu.

- Participates in the Yugoslav exhibition at London's Tate Gallery and the Museum of Modern Art in Paris.

- Stvara velika vertikalna platna u znaku kontrasta nebo-zemlja. Nastaju *Imaginarni predeo I* i *II*.

1962

- Creates large vertical canvases as a symbol of the sky-earth contrast. *Imaginary Landscapes I* and *II* are created.

- Samostalna izložba u Salonu Moderne galerije u vreme kampanje protiv apstraktne umetnosti.

1963

- Solo exhibition, Salon of the Modern Gallery. The time of the campaign against abstract art.

Miodrag B. Protić, Salon Moderne galerije, privatna arhiva /
Miodrag B. Protić, Salon of the Modern Gallery, private archive

- Čista i jasna artikulacija likovnog jezika.
- Nastavlja sa ciklusom imaginarnih predela i započinje ciklus lunarnih motiva. Nastaju slike *Žuti mesec*, *Crveni mesec*, *Kompozicije sa akvarijumom*.

1964

- Clean and clear articulation of visual language.
- Continues the series of imaginary landscapes and begins the cycle of lunar motifs. The paintings *Yellow Moon*, *Red Moon*, *Compositions with an Aquarium* are created.

- Izlaže na 8. *Bijenalu u Sao Paulu* sa Stupicom, Džamonjom, Bernikom i Rihterom.

1965

- Exhibits with Stupica, Džamonja, Bernik and Richter at the *8th Biennale in Sao Paolo*.

- Izabran za dopisnog člana JAZU
- Samostalna izložba u Galeriji Athenes Hilton u Atini.

1966

- Elected as a corresponding member of JAZU.
- Solo exhibition, Athens Hilton Gallery, Athens.

- Nastaju kompozicije sa senkom *Pomračenje meseca*.
- Izlaže na 3. *Trijenalu likovnih umetnosti*.

1967

- Compositions with the shadow are created, *Moon Eclipse*.
- Exhibits at the *3rd Triennial of Fine Arts*.

1968

- Postaje član *Grupe 69*.
- Samostalna izložba u Salonu Moderne galerije.

1969

- Becomes a member of *Group 69*.
- Solo exhibition, Salon of the Modern Gallery.

Sa Verom i Petrom Lubardom i Nedeljkom Gvozdenovićem, Salon Moderne galerije, privatna arhiva
With Vera and Petar Lubarda and Nedeljko Gvozdenović, Salon Modern Gallery, private archive

- Samostalna izložba u Gradskoj galeriji suvremene umjetnosti u Zagrebu.

- Solo exhibition, City Gallery of Contemporary Art, Zagreb.

- Samostalna izložba u Maloj galeriji u Ljubljani.

1970

- Solo exhibition, Mala galerija, Ljubljana.

- Grupna izložba *Apstraktno slikarstvo u Srbiji 1951–71* u Kulturnom centru Beograda, autora Lazara Trifunovića.

1971

- Group exhibition *Abstract Painting in Serbia 1951–71*, KCB, author Lazar Trifunović.

- Nastaju ciklusi *Horizonti*, *Meditacija*, *Sazvežđe*.
- Radikalizuje minimalne forme.

1972

- Cycles *Horizons*, *Meditation*, *Constellation* are created.
- Radicalization of minimal forms.

- Samostalna izložba u Kulturnom centru Beograda.

1973

- Solo exhibition, KCB.

Sa Lazarom Trifunovićem, privatna arhiva
With Lazar Trifunović, private archive

- Đilo Dorfles uključuje platno *Gea* u knjigu *Ultime tendenze nell'arte d'oggi*.

- Gillo Dorfles includes the painting *Gea* in his book *Ultime tendenze nell'arte d'oggi*.

- Nastavlja seriju *Sazvežđa* i slike sa kružnim oblicima i seriju krstolikih skica *Veliki znakovi*, *Maljeviču u čast*.
- U Miločer započinje novu seriju listova organskog geometrizma.
- Prva nagrada na *Plavom salonu* u Zadru.

1974

- Continues the cycle of *Constellations* and paintings with circular shapes and the series of cross-shaped sketches *Big Signs*, *In Honor of Malevich*.
- Begins a new series of leaves under organic geometrism in Miločer.
- First prize at the *Blue Salon* in Zadar.

- Samostalna izložba u Kulturnom centru Beograda.

1975

- Solo exhibition, KCB Gallery.

1976

L. Trifunović i Oto Bihalji Merin na otvaranju, KCB, privatna arhiva
L. Trifunović and Oto Bihalji Merin at the opening, KCB Gallery, private archive

- Samostalna izložba u Galeriji Forum u Zagrebu.
- Nastaju platna i skice iz serije *Listovi*, kompozicije sa semantičkim ključem.

- Solo exhibition, Forum Gallery, Zagreb.
- Canvases and sketches from the series *Leaves* are created, compositions with a semantic key.

- Boravi u Kopenhagenu. Dobija visoki danski „Orden Daneborg komandera“.

1977

- Travels to Copenhagen. Receives the high Danish Order of Dannebrog Commander.

Sa Ričardom Mortensenom u Kopenhagenu, privatna arhiva
With Richard Mortensen in Copenhagen, private archive

- Sa *Grupom 69* izlaže u MSU.
- Samostalna izložba slika u salonu *Likovna jesen*

1978

- Exhibits with *Group 69* at MOCAB.
- Solo exhibition of paintings at the salon *Likovna jesen*.

- Na samostalnim izložbama u Zagrebu i Mariboru prvi put izlaže radove na papiru, skice, akvarele, tempere, kolaže.

1979

- In solo exhibitions in Zagreb and Maribor, he exhibits works on paper, sketches, watercolors, tempera, and collages for the first time.

- Nastaju ciklus *Znak večeri* i serija akvarela. Veća platna gradi od manjih pravougaonih ili kvadratnih. U vlažnu podlogu ucrtava geometrijske znake meseca i sazvežđa.

1980

- The *Sign of the Evening* cycle and a series of watercolors are created. Larger canvases are built from smaller rectangular or square ones. He draws the geometric signs of the moon and constellations on the wet surface.

Dobija Orden zasluga za narod sa zlatnom zvezdom, privatna arhiva
Receives the Order of Merit for the Nation with a gold star, private archive

- Provodi dva meseca u umetničkoj koloniji *Jado*, Saratoga Springs, u Americi. Nastaje preko sto skica i dovršenih akvarela.

1981

- Spends two months in the art colony *Jado*, Saratoga Springs, in the USA. Over one hundred sketches and finished watercolors are produced.

M. B. Protić sa učesnicima kolonije *Jado*, Saratoga Springs, SAD, privatna arhiva M. B. Protić with members of the Yaddo Art Colony, Saratoga Springs, USA, private archive

- Retrospektivna izložba u Muzeju savremene umetnosti u Beogradu.

1982

- A retrospective exhibition at MOCAB.

Otvaranje retrospektivne izložbe M. B. Protića, MSUB, privatna arhiva
Opening of Miodrag Protić's retrospective exhibition, MOCAB, private archive

- Započinje nov period sa horizontalnim trodelnim kompozicijama *Metohija* i *Maljeviču u čast*.
- Otvoren Zamak kulture u Vrnjačkoj Banji retrospektivnom izložbom M. B. Protića.
- Retrospektivna izložba iz Muzeja savremene umetnosti Beograd predstavljena u Jakopičevom paviljonu u Ljubljani.

1983

- A new period begins with three-part horizontal compositions *Metohija* and *In Honor of Malevich*.
- Zamak kulture (Castle of Culture) in Vrnjačka Banja opens with a retrospective exhibition of M. B. Protić.
- A retrospective exhibition from MOCAB at Jakopič Pavillion, Ljubljana.

M. B. Protić na otvaranju, Jakopičev paviljon Ljubljana, privatna arhiva Miodrag B. Protić at the opening, Jakopič Pavillion, Ljubljana, private archive

- Dobija povelju „Slava Raškaj” na 3. *Bijenalu akvarela Jugoslavije* u Karlovcu.

- Započinje novi ciklus *Sunčani sat*.
- Retrospektivna izložba u galeriji Colegium Artisticum u Sarajevu.

- Dobija „Sedmojulsku nagradu”.

- Samostalna izložba u Galeriji Sebastian.

- Receives the “Slava Raškaj Prize” at the 3rd *Biennale of Watercolors of Yugoslavia* in Karlovac.

- Begins a new cycle, *Sundial*.
- A retrospective exhibition, Colegium Artisticum, Sarajevo.

- Receives “The Seventh of July Award.”

- Solo exhibition, Sebastian Gallery.

1984

1985

1986

Zoran Gavrić otvara samostalnu izložbu M. B. Protića, Galerija Sebastian, privatna arhiva
Zoran Gavrić opens the solo exhibition of Miodrag B. Protić, Sebastian Gallery, private archive

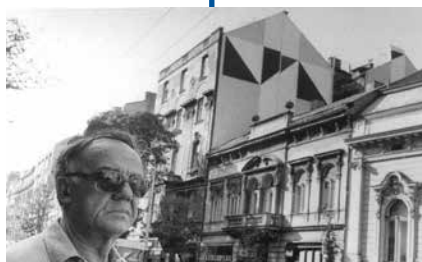
19 87

19 88

- Radi mural – poklon, na kalkanu zgrade na Terazijama.

1989

- Produces a mural – a gift, on a building in Terazije.

Mural, Terazije

- 16. *Memorijal Nadežde Petrović*, Čačak. Dobija prvu nagradu.

1990

- 16th *Nadežda Petrović Memorial*, Čačak. Awarded the first prize.

- Nastaje serija monumentalnih monohromnih platna – belih, žutih, mrkih.

1991

- A series of monumental monochrome paintings are created – white, yellow, brown.

- Dobija Veliku nagradu na *I Bijenalu akvarela podunavskih zemalja* u Zrenjaninu.

1992

- Receives the Grand Prize at the 1st *Watercolor Biennale of the Danubian Countries* in Zrenjanin.

19 93

- Izložba *Legat Miodraga B. Protića, slike 1962-1994 i nove slike*, MSU. Muzeju poklanja legat svojih dela.

1994

- Exhibition *Legacy of Miodrag B. Protić, painting 1962-1994 and new paintings*, MOCAB. Presents a legacy of his works to the museum.

Izgled postavke *Legat Miodraga B. Protića, slike 1962-1994 i nove slike*, fotodokumentacija MSUB
Installation view *Legacy of Miodrag B. Protić, painting 1962-1994 and new paintings*, photo documentation MOCAB

- Samostalna izložba u Savremenoj galeriji u Zrenjaninu i Narodnom muzeju u Kraljevu.

1995

- Solo exhibition, Contemporary Gallery Zrenjanin and National Museum Kraljevo.

- Nastaju nove slike – pasteli i akvareli iz ciklusa *Meditacije, Nebo i zemlja* i *Listovi*.
- Samostalna izložba *Semantički ključ* u Galeriji Cepter.

19 96

1997

- New paintings are created – pastels and watercolors from the *Meditations, Heaven and Earth* and *Leaves* series.
- Solo exhibition *Semantic Key*, Zepter Museum, Belgrade.

19 98

19 99

20 00

- Izložba *Vizanteme* u Galeriji Nadežda Petrović u Čačku.
- Dobija prvu nagradu na *Jesenjoj izložbi ULUS-a* za *Grad-Đubrište-Zamak*.

2001

- Exhibition *Vizanteme*, Nadežda Petrović Gallery, Čačak.
- Awarded the first prize at the ULUS Autumn Exhibition *Grad-Đubrište-Zamak*.

- Retrospektivna izložba u Narodnom muzeju u Beogradu.

2002

- A retrospective exhibition, National Museum in Belgrade.

20 03

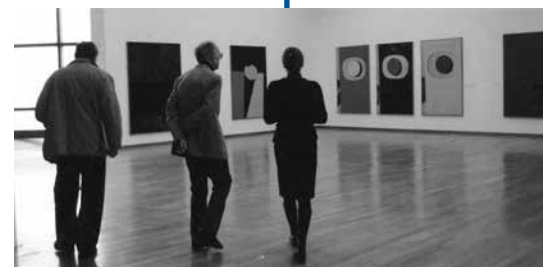
20 04

- Izložba *Poetika i simboli* M. B. Protića iz *Legata* MSU otvorena na dan proslave 40. godina Muzeja savremene umetnosti.
- Umire supruga Lala

2005

- Exhibition *Poetics and Symbols of M. B. Protić* from the MOCAB Legacy opens on the day of celebration of the Museum's 40th anniversary.
- His wife Lala dies.

Sa J. Denegrijem i B. Anđelković Dimitrijević, fotodokumentacija MSU, foto Saša Reljić
With J. Denegri and B. Anđelković Dimitrijević, photo documentation MOCAB, photo Saša Reljić

Miodrag B. Protić I

- 2006**
- Deo izložbe *Poetika i simboli M. B. Protića iz Legata MSU* predstavljen u Muzeju savremene umetnosti Republike Srpske u Banja Luci.
- 2007**
- A part of the Legacy of M. B. Protić from MOCAB is presented at the Museum of Contemporary Art of the Republic of Srpska.
- 2008**
- Samostalna izložba u Galeriji RTS.
- 2009**
- Solo exhibition, RTS Gallery.
- 2010**
- Izložba akvarela u Galeriji Grafički kolektiv.
- 2010**
- Watercolor exhibition, Graphic Collective Gallery.

Sa Dobricom Ćosićem na otvaranju, Galerija Grafički kolektiv, privatna arhiva
With Dobrica Ćosić at the opening, Graphic Collective Gallery, private archive

- Retrospektivna izložba *Ars Longa* u Galeriji SANU.
- 2011**
- Retrospective exhibition *Ars Longa*, SANU Gallery.

Dobrica Ćosić otvara izložbu, Galerija SANU, privatna arhiva
Dobrica Ćosić opens the exhibition, SANU Gallery private archive

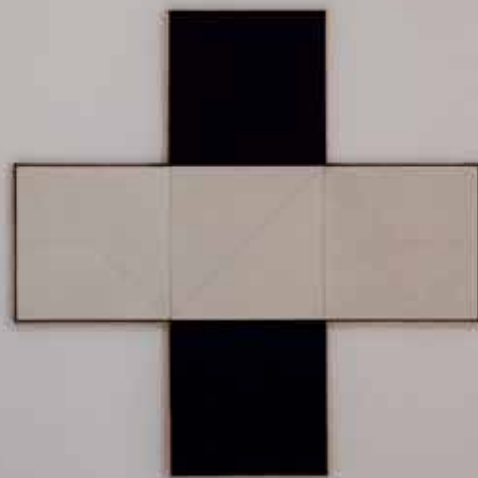
- 2012**
- Umire u Beogradu, 20. decembra. Sahranjen je u porodičnoj grobnici na Novom groblju.
- 2013**
- Dies in Belgrade on December 20. He is buried in the family grave at the New Cemetery.
- 2014**
- Otvorena izložba *Miodrag B. Protić 1922–2014* u Galeriji Rima, Kragujevac.
- 2015**
- Exhibition *Miodrag B. Protić 1922–2014*, Rima Gallery, Kragujevac.
- 2016**
- 2017**
- 2018**
- Otvorena izložba *Miodrag B. Protić* u Galeriji Rima, Beograd.
- 2019**
- Exhibition *Miodrag B. Protić 1922–2014*, Rima Gallery, Belgrade.
- 2021**
- 2022**
- Povodom sto godina od rođenja M. B. Protića, MSU priređuje izložbu *Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti* u Galeriji–legatu Milice Zorić i Rodoljuba Čolakovića kao i stručni skup pod istim nazivom, kojim Muzej kao pokrovitelj obeležava ovaj značajan jubilej.
- MOCAB organizes the exhibition *Dignity of the Mind: Miodrag B. Protić, a life dedicated to art* in the Legacy Gallery of Milica Zorić & Rodoljub Čolaković as well as an expert meeting in honor of the birth centenary of Miodrag B. Protić.

Izgled postavke *Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti* /
Installation view *Dignity of the Mind: Miodrag B. Protić, a life dedicated to art*

"romantizma kop mu je prebodio"
M.B. Protić, Najveća baka, Beograd, 2011, 100 x 100

"without the romanticism that preceded it"
M.B. Protić, Najveća baka, Beograd, 2011, 100 x 100

Izgleđ postavke *Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti* /
Installation view *Dignity of the Mind: Miodrag B. Protić, a life dedicated to art*

**Miodrag B. Protić:
osnivanje i život ustanove (1951–1980)
the founding and life of the institution
(1951–1980)**

- Postaje referent za likovne i primenjene umetnosti u Ministarstvu nauke i kulture Narodne Republike Srbije.

- Savet za prosvetu, nauku i kulturu Ministarstva započinje prve konsultacije o formiranju Moderne galerije.

- Savet za prosvetu, nauku i kulturu sprovodi pisanu anketu o potrebi osnivanja Moderne galerije i počinje otkup radova za buduću Modernu galeriju.

- Imenovan Osnivački odbor Moderne galerije. Za sekretara postavljen Miodrag B. Protić.
- M. B. Protić započinje konsultacije sa Franceom Steleom iz Ljubljane, Grgom Gamulinom iz Zagreba i Svetozarom Radojčićem iz Beograda oko prve postavke Moderne galerije.

- Sekretarijat Saveta za kulturu daje nacrt rešenja o osnivanju Galerije jugoslovenske umetnosti.

- Savet za kulturu Narodnog odbora Beograda 17. juna osniva Modernu galeriju.

- Moderna galerija počinje s radom u prostorijama na Obilićevom vencu. M. B. Protić imenovan za upravnika.

- Appointed a clerk for fine and applied arts with the Ministry of Science and Culture of the People's Republic of Serbia.

- The Ministry's Education, Science and Culture Council begins initial consultations regarding the founding of the Modern Gallery.

- The Education, Science and Culture Council conducts a written survey on the need to create the Modern Gallery and begins purchasing works of art for the future Modern Gallery.

- The founding board of the Modern Gallery is established. Miodrag B. Protić is appointed secretary.
- Preliminary consultations of M. B. Protić with France Stele from Ljubljana, Grga Gamulin from Zagreb and Svetozar Radojčić from Belgrade about the first exhibition at the Modern Gallery.

- The Secretariat of the Council for Culture provides a draft decision on creating the Gallery of Yugoslav Art.

- On June 17, the Modern Gallery was founded by the Council for Culture of the People's Committee of Belgrade.

- The Modern Gallery opens in Obilićev Venac St. M. B. Protić is appointed director.

Kolektiv Moderne galerije, 1964,
privatna arhiva
Modern Gallery staff members, 1964,
private archive

- Osnovan Odbor za izgradnju Moderne galerije.

- The Committee for the Construction of the Modern Gallery is founded.

- Krajem godine raspisan konkurs za idejno rešenje zgrade Moderne galerije.

- Later that year, a competition is announced for the conceptual design of the building.

1960

- Na konkurs za idejno rešenje zgrade prijavljeno 18 radova. Prva nagrada dodeljena arhitektama Ivanu Antiću i Ivanki Raspopović.
- Usvojen Statut Moderne galerije.
- Narodni odbor Grada Beograda pri Modernoj galeriji osniva Oktobarski salon kao stalnu manifestaciju, u čijoj će organizaciji Muzej učestvovati do 1965.
- Moderna galerija prima od Narodnog odbora Grada Beograda izložbeni prostor u prizemlju zgrade u ulici Pariska 14, Salon Moderne galerije.

- Eighteen solutions are submitted for the building's conceptual design competition. First prize: I. Antić and I. Raspopović.
- The Statute of the Modern Gallery is adopted.
- The People's Committee of the City of Belgrade established the October Salon as a permanent event with the Modern Gallery, which will be organized partly by the Museum until 1965.
- The Modern Gallery is awarded an exhibition venue by the People's Committee of the City of Belgrade at 14, Pariska St. – the Salon of the Modern Gallery.

Zgrada u Pariskoj 14.
Building at 14, Pariska St.

- Salon Moderne galerije otvoren izložbom Nedeljka Gvozdenovića.
- Moderna galerija je organizator *I Triennale likovnih umetnosti*.
- Savezno izvršno veće dodeljuje Fordovu stipendiju M. B. Protiću za studentski boravak u SAD.
- U Zagrebu otvorena izložba *Savremena srpska umetnost – posleratni period* na kojoj je prikazan deo buduće stalne postavke.

1961

- The Salon of the Modern Gallery opens with an exhibition by Nedeljko Gvozdenović.
- The Modern Gallery is the organizer of the *1st Triennial of Fine Arts*.

1962

1963

- The Federal Executive Council awards a Ford Scholarship to M. B. Protić for a study stay in the USA.
- *Contemporary Serbian Art – Post-war period* show opens in Zagreb, featuring a part of the future permanent exhibition.

- Izgradnja Moderne galerije traje od 1960. do 1965. godine.

- Construction of the Modern Gallery 1960–1965.

1964

Autor fotografije Josip Broz Tito, ljubaznošću Muzeja Jugoslavije.
Photo by Josip Broz Tito, courtesy of the Museum of Yugoslavia.

- Naziv Moderna galerija promenjen u Muzej savremene umetnosti.
- Muzej je otvoren 20. oktobra. Na otvaranju su govorili M. B. Protić, upravnik i Branko Pešić, predsednik Skupštine grada Beograda.

1965

- The name Modern Gallery is changed to the Museum of Contemporary Art (MOCAB).
- The Museum opened on October 20, with speeches given by M. B. Protić, director, and Branko Pešić, president of the City Assembly.

Branko Pešić i M. B. Protić na otvaranju, fotodokumentacija MSUB
Branko Pešić and M. B. Protić at the opening, photo documentation MOCAB

- Prva stalna postavka napravljena prema konceptu M. B. Protića uz saradnju stručnjaka iz MSU i drugih jugoslovenskih republika.

- The first permanent exhibition is created based on the concept developed by M. B. Protić with the cooperation of experts from MOCAB and other republics.

Izgled prve stalne postavke, fotodokumentacija MSUB
Installation view of the permanent exhibition, photo documentation MOCAB

- U prizemlju postavljena prva privremena izložba *Jugoslovenska grafika 20. veka*.

Izgled postavke *Jugoslovenska grafika 20. veka*, fotodokumentacija MSUB
Installation view *20th-century Yugoslav graphic art*, photo documentation

- The first temporary exhibition of 20th-century *Yugoslav graphic art* is displayed on the first level.

- Arhitekti Ivan Antić i Ivanka Raspopović dobijaju Oktobarsku nagradu za arhitekturu zgrade Muzeja.
- Otvorena prva inostrana izložba Ernsta Neizvestnog *Vizije Danteovog pakla* – crteži.

- Otvorena prva retrospektivna izložba posvećena umetniku Marku Čelebonoviću.

- The architects of the MOCAB building I. Antić and I. Raspopović receive the October Award.
- The first foreign exhibition opens of Ernst Neizvestny, *Visions of Dante's Inferno* – Drawings.

1966

- The first retrospective exhibition is dedicated to Marko Čelebonović.

Izgled postavke retrospektivne izložbe Marka Čelebonovića u MSU, fotodokumentacija MSUB
Installation view of Marko Čelebonović's retrospective exhibition, photo documentation MOCAB

- Otvorena izložba grafičkih mapa *Američki pop-art*. Pokrovitelj izložbe je ambasada SAD u Beogradu.

- Exhibition of *American Pop Art* graphics is sponsored by the American Embassy.

Izgled postavke *Američki pop art*, fotodokumentacija MSUB
Installation view *American Pop Art*, photo documentation MOCAB

- U okviru pedagoške delatnosti počinje sa radom Katedra Muzeja.

- Otvorena retrospektivna izložba Petra Lubarde.

1967

- The Museum's Education Department opens as part of its pedagogical activities

- A retrospective exhibition of Petar Lubarda.

Izgled postavke retrospektivne izložbe Petra Lubarde, fotodokumentacija MSUB
Installation view of Petar Lubarda's retrospective exhibition, photo documentation MOCAB

- Otvorena izložba Pikasovih grafika u saradnji sa Galerijom Louise Leiris iz Pariza i Narodnom galerijom u Pragu.
- Izložbom *Savremena hrvatska umetnost* započinje međurepublička saradnja.

- Exhibition of Picasso's graphic art in cooperation with the Louise Leiris Gallery in Paris and the National Gallery in Prague.
- Inter-republic cooperation begins with the exhibition *Contemporary Croatian Art*.

Otvaranje izložbe *Savremena hrvatska umetnost*, fotodokumentacija MSUB
Opening of the exhibition *Contemporary Croatian Art*, photo documentation MOCAB

- Josip Broz Tito u pratnji supruge Jovanke posetio Muzej savremene umetnosti.

- Josip Broz Tito visits MOCAB accompanied by his wife Jovanka.

Tito i M. B. Protić, fotodokumentacija MSU
Tito and M. B. Protić, photo documentation MOCAB

- Počinje ciklus izložbi iz edicije *Jugoslovenska umetnost XX veka*, izložbom *Treća decenija – konstruktivno slikarstvo*.

Postavka *Treća decenija – konstruktivno slikarstvo*, fotodokumentacija MSUB
Installation view *The Third Decade – Constructive Painting*, photo documentation MOCAB

- Cycle 20th-century Yugoslav Art begins with *The Third Decade – Constructive Painting* exhibition.

1968

- Otvorena retrospektivna izložba Gabrijela Stupice, u saradnji sa Modernom galerijom iz Ljubljane.

Izgled postavke retrospektivne izložbe Gabrijela Stupice, fotodokumentacija MSUB
Installation view of Gabriel Stupica's retrospective exhibition, photo documentation MOCAB

- A retrospective exhibition of Gabrijel Stupica in collaboration with the Modern Gallery in Ljubljana.

- Izložba *Engleska i američka savremena grafika* prikazala je najnovije tendencije kroz radove Hocknija, Raušemberga, Lihtenštajna, Dina, Oldenburga i dr.

Izgled postavke *Engleska i američka savremena grafika*, fotodokumentacija MSUB
Installation view *English and American Contemporary Graphic Art*, photo documentation MOCAB

- The exhibition *English and American Contemporary Graphic Art* presents the latest trends in the works of Hockney, Rauschenberg, Lichtenstein, Dean, Oldenburg, etc.

- Otvorena izložba figurativne američke umetnosti *Novi pravac – figura*, u saradnji sa institutom Smitsonijan iz Vašingtona.

- Exhibition of figurative American art *New Direction – Figure*, in cooperation with the Smithsonian Institute from Washington.

- Otvorena retrospektivna izložba Marija Pregelja.
- Otvorena izložba *Nadrealizam – socijalna umetnost*, druga iz ciklusa izložbi *Jugoslovenska umetnost XX veka*.

1969

- A retrospective exhibition of Mario Pregelj.
- Exhibition *Surrealism – Social Art*, the second one from the cycle 20th century Yugoslav Art.

Izgled postavke *Nadrealizam – socijalna umetnost*, fotodokumentacija MSUB
Installation view *Surrealism – Social Art*, photo documentation MOCAB

- Otvorena izložba *Tapijes–Johns*, rađena u saradnji sa MOMA iz Njujorka i Galerijom Maegt iz Pariza.

- Exhibition *Tapijes–Johns*, in collaboration with Moma New York, Maegt Gallery Paris.

Otvaranje izložbe *Tapijes – Džons*, fotodokumentacija MSUB
Opening of the exhibition *Tapijes – Johns*, photo documentation MOCAB

- M. B. Protić odlazi u Englesku i sa Britanskim savetom ugovara izložbu Dejvida Hocknija.
- U Muzeju organizovan IV beogradski trijenale jugoslovenske likovne umetnosti koji je pružio pregled najkarakterističnijih pojava 1967–1970.

1970

- M. B. Protić travels to England and arranges an exhibition by David Hockney with the British Council.
- The 4th Belgrade Triennale of Yugoslav Fine Arts is organized at the Museum, which provided an overview of the most characteristic phenomena of 1967–1970.

Izvođenje numere iz mjuzikla *Kosa*, sa otvaranja IV beogradskog trijenala likovne umetnosti, 3. juli, MSU, fotodokumentacija MSUB
Performance based on the musical *Hair*, from the opening *The 4th Belgrade Triennale of Yugoslav Fine Arts*, July 3, MOCA, photo documentation MOCAB

- Engleska princeza Margaret posećuje Muzej.

- British Princess Margaret visits MOCAB.

Princeza Margaret i M. B. Protić u MSU, fotodokumentacija MSUB
Princess Margaret and Miodrag B. Protić in MOCAB, photo documentation MOCAB

- Otvorena izložba *Ekspressionizam boje, poetski realizam, intimizam; prikaz četvrte decenije iz ciklusa Jugoslovenska umetnost XX veka.*

1971

- *Color Expressionism, Poetic Realism, Intimism* exhibition; presentation of the fourth decade from the cycle *20th century Yugoslav Art*.

Izgled postavke *IV decenija, ekspresionizam boje, poetski realizam, intimizam*, fotodokumentacija MSUB
Installation view *Fourth decade - Color Expressionism, Poetic Realism, Intimism*, photo documentation MOCAB

- Otvorena izložba Iva Klajna. U toku izložbe je prikazan edukativni film o njegovoj umetnosti.
- Otvorena dokumentarna izložba *DADA 1916-1966*, autora Hansa Rihtera, na kojoj je prikazan i njegov film *Snovi koji se mogu kupiti za novac*.

- Exhibition of Yves Klein. An educational film about his art was shown during the exhibition.
- Documentary exhibition *DADA 1916-1966* by Hans Richter. His film *Dreams That Money Can Buy* was featured.

Izgled postavke *DADA 1916-1966*, fotodokumentacija MSUB
Installation view *DADA 1916-1966*, photo documentation MOCAB

- Otvorena izložba *Počeci modernog slikarstva 1900-1920*, četvrta iz edicije *Jugoslovenska umetnost XX veka*.

1972

- The exhibition *Beginnings of Modern Painting 1900-1920* is the fourth exhibition from the *20th Century Yugoslav Art* series.

Otvoravanje izložbe *Počeci modernog slikarstva 1900-1920*, fotodokumentacija MSUB
Opening of the exhibition *Beginnings of Modern painting 1900-1920*, photo documentation MOCAB

- Otvorena izložba *Savremena srpska arhitektura 1900-1970* koja je bila iskorak iz predstavljanja tradicionalnih likovnih disciplina u prostoru Muzeja.

- The exhibition *Contemporary Serbian Architecture 1900-1970* signals a step outside the traditional art disciplines.

Izgled postavke *Savremena srpska arhitektura*, fotodokumentacija MSUB
Installation view *Contemporary Serbian Architecture 1900-1970*, photo documentation MOCAB

- Otvorena retrospektivna izložba Leonida Šejke.
- Otvorena izložba *Mladi umetnici - mladi kritičari 71*, prvo prikazivanje nove umetničke prakse u prostoru MSU na Ušću.

- A retrospective exhibition of Leonid Šejka.
- *Young Artists - Young Critics 71* exhibition, the first display of new art practices in the new Museum building in Ušće.

Izgled postavke *Mladi umetnici - mladi kritičari 71*, fotodokumentacija MSUB
Installation view *Young Artists - Young Critics 71*, photo documentation MOCAB

- Na Katedri Muzeja predavanja su održali Valter Bimel, na temu „Pop-art kao društvena kritika“, i Ričard Demarko, o događajima na Edinburškom festivalu 1972.
- Belgijska kraljica Fabiola u poseti Muzeju.

- At the Museum's Education Department, lectures are held by Walter Biemel, "Pop Art as Social Criticism," and Richard Demarco on the events of the 1972 Edinburgh Festival.
- Queen Fabiola of Belgium visits the Museum.

Kraljica Fabiola i M. B. Protić, fotodokumentacija MSUB
Queen Fabiola and Miodrag B. Protić, photo documentation MOCAB

- Otvorena retrospektivna izložba Nadežde Petrović povodom 100 godina od njenog rođenja.

1973

- A retrospective exhibition of Nadežda Petrović opens on the 100th anniversary of her birth.

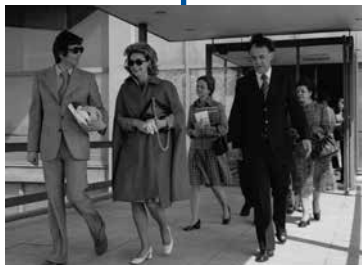
Izgled postavke retrospektivne izložbe Nadežde Petrović, fotodokumentacija MSUB
Installation view of Nadežda Petrović's retrospective exhibition, photo documentation MOCAB

- Otvorena izložba 50+20 dela iz muzeja Metropolitena u Njujorku iz kolekcije muzeja.
- Rut Brant, supruga nemačkog kancelara Vilija Branta, u poseti Muzeju.

- Exhibition 50+20 Works from the New York Metropolitan Museum from the Museum's Collection.
- Ruth Brandt, wife of German Chancellor Willy Brandt, visits the Museum.

Rut Brant i M. B. Protić, fotodokumentacija MSUB
Ruth Brandt and Miodrag B. Protić, photo documentation MOCAB

- Otvorene retrospektivne izložbe Koste Miličevića, Natalije Cvetković i Petra Dobrovića.

1974

- Retrospective exhibitions of Kosta Miličević, Natalija Cvetković and Petar Dobrović.

Otvaranje izložbe Petra Dobrovića, fotodokumentacija MSUB
Opening of Petar Dobrović's retrospective exhibition, photo documentation MOCAB

- Skupština grada Beograda poverava Muzeju postavku i stručni nadzor nad Ateljeom Petra Lubarde na Dedinju.

- The Assembly of the City of Belgrade entrusts the Museum with the installation and professional supervision of the Petar Lubarda Art Studio in Dedinje.

M. B. Protić sa Lalom i Olgom Jevrić u Legatu Petra Lubarde, privatna arhiva
M. B. Protić with Lala and Olga Jevrić The Legacy of Petar Lubarda, private archive

- Sklapanjem ugovora između porodice Dobrović i Skupštine grada Beograda, otvorena je Galerija Petra Dobrovića.

- An agreement signed by the Dobrović family and the Belgrade City Assembly marks the opening of the Petar Dobrović Gallery.

Galerija Petra Dobrovića, fotodokumentacija MSU
Petar Dobrović Gallery, photo documentation MOCAB

- U okviru međurepubličke saradnje prikazana izložba Krste Hegedušića.

- An exhibition by Krsto Hegedušić is presented as part of inter-republic cooperation.

Krsto Hegedušić i M. B. Protić na otvaranju, fotodokumentacija MSUB
Krsto Hegedušić and Miodrag B. Protić at the opening, photo documentation MOCAB

- Počinje sa radom Centar za vizuelnu kulturu, čiji je zadatak bio da predavanjima o savremenoj umetnosti upotpuni pedagoško-propagandnu aktivnost Muzeja.

- Center for Visual Culture opens, whose task was to complement the Museum's pedagogical and propaganda activities with lectures on contemporary art.

Predavanje kustosa Koste Bogdanovića rukovodioca centra za vizuelnu kulturu, fotodokumentacija MSUB
Lecture by curator Kosta Bogdanović, head of the Center for Visual Culture, photo documentation MOCAB

- Otvorena retrospektivna izložba Milana Konjovića.

1975

- A retrospective exhibition of Milan Konjović.

Milan Konjović i kustos Dragoslav Đorđević na otvaranju izložbe, fotodokumentacija MSUB
Milan Konjović and curator Dragoslav Đorđević at the opening, photo documentation MOCAB

- Otvorena izložba *Finski dizajn*. Prikaz savremenog industrijskog dizajna, uz modnu reviju finških modela.

- Exhibition *Finnish Design*. Presentation of contemporary industrial design, with a fashion show of Finnish models.

fotodokumentacija msu
photo documentation

- Sklapanjem ugovora između Grada Beograda i Muzeja, kuća Milice Zorić i Rodoljuba Čolakovića na Dedinju data je Muzeju na korišćenje. Za publiku će biti otvorena 1981. godine.

- After an agreement was signed between the City of Belgrade and the Museum, the house of Milica Zorić and Rodoljub Čolaković in Dedinje was handed over to the Museum. It was opened to the public in 1981.

Kuća porodice Čolaković, Dedinje, fotodokumentacija MSUB
Čolaković family house, Dedinje, photo documentation MOCAB

- Danska princeza Benedikta posetila MSU.

- Princess Benedikte of Denmark visits the Museum.

Princeza Benedikta i Miodrag B. Protić, fotodokumentacija MSUB
Princess Benedikte and Miodrag B. Protić, photo documentation MOCAB

- Otvorena izložba *Plavi jahač*. Kao pra-teći program, prikazan je ciklus nemač-kih ekspresionističkih filmova.

1976

- *Blue Rider* Exhibition. Accompanying program: a cycle of German expressionist films.

Izgled postavke *Plavi jahač*,
fotodokumentacija MSUB
Installation view *Blue Rider*,
photo documentation MOCAB

- Otvorena izložba *200 godina američ-kog slikarstva* u organizaciji američke vlade i Umetničkog muzeja u Baltimoru.

- *200 years of American Fine Art* ex-hibition is organized by the American government and the Art Museum in Baltimore.

Otvaranje izložbe
200 godina američkog slikarstva,
fotodokumentacija MSUB
Opening of the exhibition
*200 years of American
Fine Art* exhibition,
photo documentation MOCAB

- Otvorena retrospektivna izložba Ivana Tabakovića.

1977

- A retrospective exhibition of Ivan Ta-baković.

Izgled postavke retrospektivne
izložbe Ivana Tabakovića,
fotodokumentacija MSUB
Instalatio view of Ivan Tabaković's
retrospective exhibition
photo documentation MOCAB

- Otvorene inostrane izložbe: *Savreme-na britanska umetnost*,

- Exhibition *Contemporary British Art*.

Kustoskinja Centra za vizuelnu kulturu
Jadranka Vinterhalter u radu s najm-lađom publikom na izložbi *Savremena
britanska umetnost*;
foto-dokumentacija MSU
Curator of the Visual Culture Center
Jadranka Vinterhalter working with the
youngest audience at the *Contemporary
British Art* exhibit;
MOCAB photo documentation

*Moderni nemački realisti i Savremena
italijanska skulptura*.

- *Modern German Realists and Contempo-rary Italian Sculpture*.

- Povodom Konferencije o bezbednosti i saradnji u Evropi, otvorena međuna-rodna izložba *Beograd 77* na kojoj su učestvovalе 33 zemlje. Za tu priliku prvi put je skinuta stalna postavka.

- International exhibition *Belgrade 77* on the occasion of the Conference on Security and Cooperation in Europe. For the event, the permanent exhibition was removed for the first time.

1978

- Za potrebe izložbe *Američka kultura – pogled na sedamdesete* pored Muzeja je podignut izložbeni paviljon sa kupolom, arhitekte Bakminstera Fullera, prečnika 37 cm i visine 1,45 m.

1979

- For the exhibition *American Culture – A look at the 1970s* a dome-shaped pavilion was built next to the Museum, designed by the architect Buckminster Fuller, with a diameter of 37 cm and a height of 1.45 m.

privatna arhiva
private archive

MSU posetila Džoun Mondejl, supruga američkog potpredsednika Voltera Mondejla.

On that occasion, Joan Mondale, the wife of US Vice President Walter Mondale, visited the Museum.

Džoun Mondejl i Miodrag B. Protić u MSU, privatna arhiva
Joan Mondale and Miodrag B. Protić,
MOCAB, private archive

Miodrag B. Protić |

- Otvorena retrospektivna izložba Mile-
ne Pavlović Barili. Prvi put su predstav-
ljena dela iz Amerike.

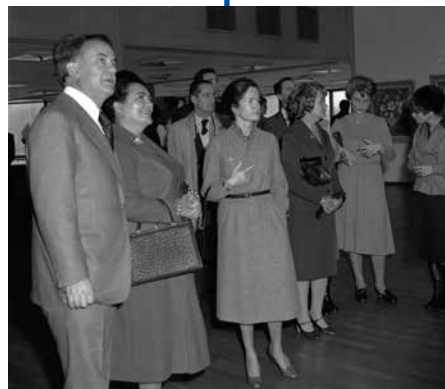
- A retrospective exhibition of Milena
Pavlović Barili. Her paintings from Ameri-
ca are presented for the first time.

Izgled postavke retrospektivne
izložbe Milene Pavlović Barili,
fotodokumentacija MSUB
Installation view of
Milena Pavlović Barili's
retrospective exhibition,
photo documentation MOCA

- Anemon Žiskar Desten, supruga fran-
cuskog predsednika, posetila MSU.

- Anémone Giscard d'Estaing, wife of the
French President, visits the Museum.

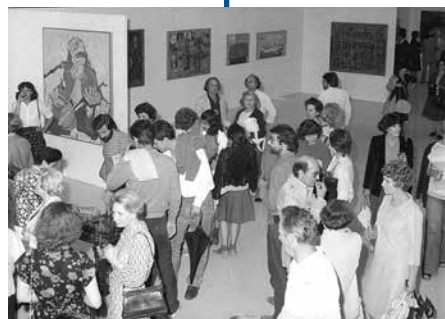

Anemon Žiskar Desten,
Jovanka Broz i M. B. Protić,
fotodokumentacija MSUB
Anemone Giscard d' Estaing,
Jovanka Broz i Miodrag B. Protić,
photo documentation MOCAB

- Otvorena izložba *Jugoslovensko slikar-
stvo šeste decenije*, iz edicije *Jugosloven-
ska umetnost XX veka*.

1980

- *Yugoslav Painting of the Sixth Decade*
exhibition, from the cycle *20th-century*
Yugoslav Art.

Otvaranje izložbe *Jugoslovensko*
slikarstvo šeste decenije,
fotodokumentacija MSU
Opening of the exhibition
Sixth Decade exhibition,
photo documentation MOCAB

- Posle dve decenije upravljanja insti-
tucijom, M. B. Protić odlazi sa mesta
upravnika Muzeja.

- After two decades at the head of the
institution, M. B. Protić leaves the post
of Museum Director.

Ispraćaj M. B. Protića, kolektiv MSU, privatna arhiva
Farewell ceremony for M. B. Protić, MSU staff members, private archive

Vodjenje kroz izložbu *Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti*, (Ješa Denegri i Jadranka Vinterhalter, nekadašnji kustosi MSU sa Katarinom Krstić) 9. 11. 2022.
Guidance through the exhibition *Dignity of the Mind: Miodrag B. Protić, a life dedicated to art*, (Ješa Denegri i Jadranka Vinterhalter, former curator MOCA with Katarina Krstić), 9.11.2022.

Katarina Krstić

Od Moderne galerije do Muzeja savremene umetnosti (1958–1965)

Uključivanje Protića u proces osnivanja Moderne galerije počinje još 1951. godine, u vreme kada je neposredno angažovan u Savetu za prosvetu, nauku i kulturu Narodne Republike Srbije¹. Iz dokumenata koji se nalaze u arhivi MSU vidi se da je formiranju Moderne galerije prethodilo sprovođenje pisane ankete koja je, na inicijativu Miodraga B. Protića, obuhvatila značajne ličnosti iz sveta kulture i umetnosti i imala za cilj da ukaže na društvenu neophodnost osnivanja ovakve značajne institucije umetnosti. Izjašnjavajući se pozitivno o potrebi da se ustanovi institucija koja će baštiniti i promovisati vrednosti moderne i savremene jugoslovenske umetnosti, anketirani su Protiću istovremeno obezbedili određenu podršku i u političkom vrhu države.² Odbor Moderne galerije, formiran 1955. godine, doneo je odluku da rad galerije treba da bude baziran na sistematizovanju, proučavanju i dokumentovanju celokupne jugoslovenske umetnosti od 1900. godine do danas. Paralelno sa radom na stvaranju buduće institucije, stručna komisija Saveta za prosvetu i kulturu NR Srbije vršila je redovne otkupe umetničkih dela, najčešće sa tekućih izložbi, koja bi činila umetnički fond Moderne galerije³. Jedan od inicijatora i posrednika u ovom procesu bio je upravo Miodrag B. Protić, tada referent za likovnu i primenjenu umetnost i član komisije za otkupe pri Savetu za kulturu NR Srbije.

Koncepciju Moderne galerije usvojili su Savet za kulturu Srbije i Savet za kulturu NO Grada Beograda. Ubrzo posle njenog osnivanja 1958 godine, formiran je Odbor za podizanje zgrade Moderne galerije,⁴ koji je 1959. godine raspisao konkurs za idejno rešenje zgrade. Prihvaćen je projekat arhitekata Ivana Antića i Ivanke Raspopović, koji su za ovaj rad nagrađeni Oktobarskom nagradom Grada Beograda za najbolje ostvarenje u arhitekturi.

Konačno, Muzej savremene umetnosti otvoren je 20. oktobra 1965. godine a prvu stalnu postavku činilo je 357 slika i 105 skulptura, tapiserija i crteža najznačajnijih predstavnika jugoslovenske umetničke scene prve polovine 20. veka. Tokom rada na pripremi koncepta prve stalne postavke uočeno je da bez sistematski obrađenih umetničkih zbirki nije moguće rekonstruisati, niti adekvatno sagledati, interpretirati i predstaviti naše kulturno nasleđe, što je kod Protića pobudilo bo-

1 U Arhivu Srbije čuva se molba za prijem u službu koju M. B. Protić, tada zaposlen u Ministarstvu lake industrije, upućuje personalnom odeljenju Ministarstva prosvete, za mesto referenta za likovne umetnosti. Miodrag B. Protić 1950. godine postaje službenik Ministarstva za nauku i kulturu NR Srbije. (Arhiv Srbije, G-187, F-3.), a rešenjem br. 1001/59 od 10.4.1959. postavljen je za upravnika Moderne galerije.

2 U anketi su učestvovali: Svetozar Radojčić, šef katedre za istoriju umetnosti, Sreten Stojanović, rektor Akademije likovnih umetnosti, Nada Andrejević Kun, predsednica Srpskog muzejskog društva, Oto Bihalji Merin, književnik, Branko Šotra, rektor Akademije primenjenih umetnosti, Udruženje likovnih umetnika Srbije, kao i slikari Petar Lubarda, Milo Milunović, Đorđe Andrejević Kun, Predrag Milosavljević, Milan Konjović, Marko Čelebonović, Miloje Nikolajević. Svi anketirani podržali su ideju o osnivanju Moderne galerije.

3 Godine 1958. otkupljen je veliki broj radova. Dokumentacija o otkupima Komisije Saveta za kulturu NR Srbije danas se čuva u arhivi Muzeja savremene umetnosti i Arhivu Srbije.

4 Odbor su činili M. B. Surep, predsednik, arhitekti: B. Petričić, O. Minić, S. Mandić; slikari: M. Stevanović, P. Milosavljević, R. Stijović, M. B. Protić.

jazan da bi, ukoliko bi klasifikovanje izostalo, „svako mogao da zaključuje samo na osnovu svojih ograničenih iskustava, dolazeći u iskušenje da i subjektivnu proizvoljnost proglasi objektivnim merilom, a delimično poznavanje njenom opštom slikom”.⁵ Zahtevniji poduhvat u formiranju celovite jugoslovenske zbirke predstavljalo je prikupljanje radova sa početka 20. veka, jer su najvažnija dela iz ovog perioda već tada pronašla svoje mesto u zbirkama starijih muzeja, privatnim kolekcijama ili kod samih umetnika. Dela druge polovine 20. veka bila su dostupnija i, zahvaljujući redovnim otkupima, ona su od početka činila većinu u zbirkama Muzeja. Dela odabrana za prvu stalnu postavku predstavljala su, prema kriterijumima koje su dali M. B. Protić i Odbor Moderne galerije,⁶ najznačajnije umetnike na osnovu čijih radova se mogla rekonstruisati jedinstvena slika pravaca i stilova u jugoslovenskoj umetnosti datog vremena. Karakter „organskog jedinstva” trebalo je da naglasi zajedničke tendencije u umetnosti, ali i da istakne opšte i posebne momente u razvoju jugoslovenske umetnosti 20. veka.⁷ Protićeva koncepcija postavke, definisana kroz „poetičke nizove” u okviru hronoloških tokova, ustanovila je jedan nov princip rada, koji autor objašnjava sledećim rečima: „Najbolja dela nastala u jednoj epohi treba srediti u poetičke nizove, a poetičke nizove u hronološke tokove da bi postavka otkrila i tu epohu i njene predstavnike, umesto da ih samovoljnim izborom ili haotičnim ređanjem razara, preskače i zaklanja.”⁸

Za konstituisanje, organizaciju i postavku budućeg Muzeja savremene umetnosti svakako je od suštinske važnosti bila Protićeva poseta ključnim muzejima u SAD 1963. godine. Nastali u uslovima visoko razvijenog tehnološkog društva i izuzetnog ekonomskog prosperiteta,⁹ muzeji u SAD su čoveku socijalizma pružali potpuno novu dimenziju viđenja umetnosti, kulture i, s tim u vezi, muzejske prakse, zasnovanu na sasvim drugačijoj kulturnoj politici. U arhivi porodice Protić čuva se beležnica nastala u pomenutom periodu (Amerika, 1963) u kojoj je Protić uredno zapisivao sva svoja zapažanja, sugestije, impresije sakupljene prilikom brojnih poseta muzejima, dajući detaljne opise i skice postavki, popise umetnika i dela, beležeći način postavljanja izložbi, pregradnih zidova, osvetljenja. Istovremeno, u svojim pismima prosleđuje beleške kolegama saradnicima Moderne galerije u Beogradu, gde su bili u toku radovi na izgradnji zgrade Muzeja.¹⁰

Uloga Miodraga B. Protića u konstituisanju prgramske politike Muzeja (1965-1980)

Ključni programski poduhvati koje M. B. Protić konceptijski ustanovljava zajedno sa kolektivom Muzeja bazirali su se na razvoju i prezentaciji jugoslovenske umetnosti, međunarodnoj saradnji, monografskim retrospektivnim izložbama i praćenju najnovijih pojava u umetnosti, kao i mladih

5 M. B. Protić, *Srpsko slikarstvo XX veka*, Nolit, Beograd, 1970, 562.

6 Odbor su činili: Stanka Veselinov, predsednica, Miodrag B. Protić, sekretar, Veljko Petrović, Oto Bihalji Merin, Đorđe Andrejević Kun, Svetozar Radojčić, Predrag Milosavljević, Stevan Bodnarov, Dobrica Ćosić, Vlado Mađarić i Aleksa Čelebonović.

7 Oko postavke konsultovani su: Grgo Gamulin iz Hrvatske, Svetozar Radojčić iz Srbije, France Stele iz Slovenije. (Deo prepiske se nalazi u Odeljenju umetničke dokumentacije MSUB.)

8 Miodrag B. Protić, *Nojeva barka I*, Književna zadruga, Beograd, 2000, 565.

9 „Upravniku Moderne galerije M. B. Protiću Savezno izvršno veće dodelilo je kao slikaru i javnom radniku jednogodišnju Fordovu stipendiju za studijski boravak u SAD. On je koristi šest meseci da obilazi i proučava najpoznatije muzeje u SAD.” Iz godišnjeg izveštaja Moderne galerije od 1963.

10 Beležnica i pisma M. B. Protića upućena kolektivu Moderne galerije iz SAD prvi put su predstavljani na izložbi *Gospodstvo uma. Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti*. Galerija-legat M. Zorić i R. Čolakovića, 20. 10. 2022–27. 2. 2023.

umetnika. Nesumnjivo jedan od najznačajnijih i najopsežnijih poduhvata koje je Muzej organizovao u svom prostoru bio je ciklus velikih studijskih izložbi **Jugoslovenska umetnost XX veka**. Ideja za ovaj ciklus predstavljala je nastavak težnje da se kompletno obrade, sistematski prouče i kritički, estetski i tipološki rekonstruišu ključna poglavlja jugoslovenske moderne umetnosti. U toku Protićevog upravljanja Muzejom organizovano je sedam ovakvih izložbi.¹¹ Uz izložbe su štampane opsežne monografije koje i danas važe za najkompleksniju istorizaciju jugoslovenske umetnosti XX veka.

Izložba kojom započinje ovaj ciklus, *Treća decenija: konstruktivno slikarstvo*, organizovana je 1967. godine. Ovaj poduhvat je značajan ne samo zato što je bio prvi u nizu nego zato što je to bila „prva muzejska i istorijsko-umetnička revalorizacija domaćih pokreta istorijskih avangardi.”¹² Izložba *Nadrealizam – socijalna umetnost 1929–1950* iz istog ciklusa, priređena 1969. godine, prikazala je neka od remek-dela jugoslovenskog slikarstva ali i dela beogradskih nadrealista, čiji je rad prvi put sagledan kroz likovnu eksperimentaciju, a ne samo kroz književni i politički okvir.¹³ Veliki uticaj na realizaciju ove izložbe i njenog koncepta, naročito u delu koji se odnosio na nadrealizam, imalo je lično poznanstvo M. B. Protića sa Markom Ristićem, jednim od osnivača beogradske grupe nadrealista.¹⁴ Ipak, najveći poduhvat u ovom ciklusu bila je izložba *Jugoslovensko slikarstvo šeste decenije* organizovana 1980. godine. Pored toga što je predstavljala vrlo kompleksan projekat koji je zahtevao iscrpan studijski rad od dve godine, bila je to ujedno poslednja velika izložba iz ove edicije u čijem će idejnom kreiranju M. B. Protić učestvovati kao upravnik.¹⁵

Kao poseban tematski ciklus u okviru studijskih izložbi izdvajaju se **retrospektivne izložbe**, na kojima se radilo paralelno sa rekonstruisanjem čitavih epoha. Ove velike izlagačke celine podrazumevale su obiman naučno-istraživački rad, uključujući sistematično proučavanje života i delovanja umetnika. Svaka izložba praćena je tipskim katalogom sa uvodnim studijskim tekstom, bibliografijom i hronologijom izložbi umetnika. Prema koncepciji, retrospektivne izložbe bile su razvrstane na najznačajnije preglede srpskih slikara sa početka XX veka¹⁶. Prva u nizu otvorena je 1966. godine i bila je posvećena Marku Čelebonoviću.

Poseban fokus Protićevog rada kao upravnika Muzeja bio je usmeren na **međunarodnu saradnju**. Organizacija inostranih izložbi odvijala se preko direktnih veza sa srodnim ustanovama u svetu, a najčešće zahvaljujući ličnom zalaganju Miodraga B. Protića ili posredovanju nadležnih republičkih

11 *Treća decenija – konstruktivno slikarstvo*, MSU, Beograd, 1967; *Nadrealizam – socijalna umetnost 1929–1950*, MSU, Beograd 1969; *Četvrta decenija – ekspresionizam boje, poetski realizam*, MSU, Beograd 1971; *Počeci jugoslovenskog modernog slikarstva*, MSU, Beograd 1972/1973; *Jugoslovenska skulptura 1870–1950*, MSU, Beograd 1975; *Jugoslovenska grafika 1900–1950*, MSU, Beograd 1977/1978; *Jugoslovensko slikarstvo šeste decenije*, MSU, Beograd 1980.

12 Ješa Denegri, „Decenijske izložbe” jugoslovenske umetnosti XX veka”, u: *Prilozi za istoriju Muzeja savremene umetnosti*, MSU, Beograd, 2016, 136-167

13 Miodrag B. Protić, *1929–1950: Nadrealizam, socijalna umetnost, umetnost NOR-a, socijalistički realizam*, MSU, Beograd, 1969, 8.

14 Marko Ristić je 1962. godine poklonio Modernoj galeriji časopise *Nadrealizam danas i ovde*, *Putevi, Svedočanstva*, *Nemoguće* i nadrealističko izdanje *Anti-zid*. (Arhiva MSU, MG, 1962, PIII, br.347, del.br. 01-416/1) a 1978. godine donirao je Muzeju savremene umetnosti 20 nadrealističkih crteža, kolaža i asamblaža. Nakon njegove smrti, uz posredovanje Miodraga B. Protića, Muzej je dobio 78 umetničkih dela u okviru poklona Ševe i Mare Ristić.

15 Posle odlaska Protića sa mesta upravnika organizovana je još jedna izložba iz istog ciklusa, *Jugoslovenska grafika 1950–1980*, koja je nastavila da sledi koncepciju koju je ustanovio Miodrag B. Protić.

16 U Muzeju su organizovane retrospektivno-komemorativne izložbe umetnika (Lazar Vozarević, Leonid Šejka); retrospektivne izložbe nedovoljno valorizovanih umetnika (Natalija Cvetković, Borislav Bogdanović); izložbe umetnika iz drugih jugoslovenskih republika (Gabrijel Stupica, Marij Pregelj, Krsto Hegedušić).

i saveznih organa. Preko inostranih izložbi trebalo je unaprediti međunarodnu saradnju, globalno afirmisati našu kulturu i upoznati se sa svetskom savremenom umetnošću. Muzej u svom prostoru počinje da priređuje izložbe inostrane umetnosti¹⁷ već krajem 1965. godine. Takođe, Muzej je promovisao jugoslovensku umetnost u svetu učestvujući na brojnim izložbama i velikim manifestacijama.¹⁸ Pojedine izložbe inostrane umetnosti organizovane u Muzeju omogućile su da se putem otkupa ili poklona nabave dela inostranih umetnika, što je potvrdilo Protićevu prvobitnu premisu o formiranju „nacionalne zbirke u internacionalnom okviru“. Već 1966. godine počelo je kolekcioniranje dela inostrane grafike. Pored otkupa sa izložbi u Muzeju, Muzej je preko otkupa radove nabavljao sa Međunarodnog grafičkog bijenala u Ljubljani, kao i posredstvom pojedinih autora, izlagača, izdavačkih kuća i galerija iz inostranstva.

Sedamdesetih godina XX veka, uporedo sa radom na pomenutim programskim celinama, Muzej je podržavao umetnike mlađe generacije,¹⁹ što je zapaženo na izložbama među kojima su *Primeri konceptualne umetnosti u Jugoslaviji* (1971) i *Dokumenti o postobjektnim pojavama* (1973) u Salonu Muzeja²⁰ kao i *Mladi 70* (1971) u Muzeju. Na izložbi *Mladi umetnici – mladi kritičari 71* iz 1972. godine, organizovanoj u prostoru Muzeja, prvi put je angažovana grupa mladih kritičara koji su dobili slobodu da osmisle koncept i predstave mlade umetnike kroz različite umetničke forme. Izloženo je 85 radova nastalih u novim umetničkim postupcima. Miodrag B. Protić, u uvodu kataloga ove izložbe, ističe da dovođenje mladih kritičara i umetnika u odnos neposredne saradnje odgovara intenciji Muzeja da otkrije najnovije impulse u najmlađoj generaciji i time omogući punu artikulaciju tadašnjeg trenutka.²¹ Krajem sedamdesetih godina počinje prikupljanje umetničkih dela za buduću zbirku novih medija. Iako su postojale poteškoće u kolekcioniranju radova izvedenih nekonvencionalnim umetničkim postupcima, pošto je bilo potrebno naći način da se status rada definiše kao umetnički predmet i usaglasi sa finansijskom ekvivalencijom, Muzej 1977. godine ipak vrši prve otkupe radova u novim medijima čime počinje formiranje *zbirke novih medija*.²²

Maja 1980. godine, nakon dve decenije uspešnog upravljanja institucijom, Miodrag B. Protić odlazi sa mesta upravnika i tim povodom u oproštajnom govoru upućuje poruku tadašnjem, ali i svakom budućem kolektivu Muzeja:

„Muzej mora da deluje sa stanovišta proširene svesti i bude faktor širenja te svesti. On se zato ne sme zadovoljiti reprodukovanjem postojećeg, datog, već težiti dosezanju novog, zadatog. (...) On u konkretnom društveno-istorijskom prostoru mora da deluje više korektivno i istraživački, avantgardno. (...) Verujem u stručnu snagu stručnog tima Muzeja, dragih dugogodišnjih saradnika pred kojima sam proveravao tolike ideje i sa kojima sam radio na tolikim projektima. (...) Znam koliko je

17 Ernst Neizvestni (1965), *Američki pop art* (1966), *Pikaso* (1967), *Engleska i američka grafika* (1968), *Novi pravac – figura* (1968), *Tapije – Džons* (1969), *Dejvid Hokni* (1970), *Huan Miro* (1970), *Iv Klajn* (1971), *Plavi jahač* (1976), *Emil Nolde* (1978) i dr.

18 Bijenala u Tokiju, Veneciji, Sao Paolu, Bijenale mladih u Parizu i dr.

19 „...da Muzej... ne bi bio odsečen od aktuelnih događaja pratio je i nova strujanja (bez obzira što to mnogo-brojne galerije jedino i čine) i talentovane mlade umetnike podržavao izložbama u Salonu u Pariskoj 14, i na drugi način.“ u: Radmila Matić Panić, *Miodrag B. Protić*, MSU, Beograd, 1986,36

20 Salon Moderne galerije, danas Salon MSU, zvanično je otvoren 11. maja 1961. godine.

21 Miodrag B. Protić, „Uvod“ u: *Mladi umetnici i mladi kritičari 71*, Muzej savremene umetnosti, Beograd, 1972.

22 Prvi radovi zavedeni u knjigu inventara Zbirke fotografije, filma, videa i digitalnih medija su: fotografije performansa Zorana Popovića *Aksiomi* (1971–73), dela *Smrt na barikadi* Raše Todosijevića (1975), *Dipticus post historicus* Brace Dimitrijevića (1974), *Kugla* Vladana Radovanovića (1971–74) i delo Gergelja Urkoma *Šest minuta kretanja sata snimljeno na kseroksu* (1971).

razvijena njegova odgovornost pred formom struke ili kritike, muzeologije i pred formom umetnika čija dela proučava i izlaže. (...) Mi koji radimo u Muzeju nikada nismo zaboravili tu suštinsku odgovornost. I sâm sam se smatrao samo instrumentom svoje struke, sekretarom najboljih energija ovoga društva, zastupnikom stvaralaštva.”²³

Literatura:

- Protić, Miodrag B., Muzej savremene umetnosti u Beogradu – razlozi i ciljevi, MSU, Beograd, 1965.
- M. B. Protić, *Srpsko slikarstvo XX veka*, Nolit, Beograd, 1970.
- Treća decenija – konstruktivno slikarstvo, MSU, Beograd, 1967.
- Nadrealizam – socijalna umetnost 1929–1950, MSU, Beograd, 1969.
- Mladi umetnici i mladi kritičari – Mladi 71, MSU, Beograd, 1972.
- Deset godina rada Muzeja savremene umetnosti 1965–1975, MSU, Beograd, 1975.
- Jugoslovensko slikarstvo šeste decenije, MSU, Beograd, 1980.
- Radmila Matić Panić, *Miodrag B. Protić*, MSU, Beograd, 1986.
- Miodrag B. Protić, *Nojeva barka I, II*, SKZ, Beograd, 2000.
- Prilozi za istoriju Muzeja savremene umetnosti, MSU, Beograd, 2016.
- Denegri, Ješa, *Srpska umetnost 1950–2000. Šezdesete*, Orion Art doo – Topy, Beograd, 2013.
- Grupni portret: 60 godina Salona MSU, MSU, Beograd, 2021.

Izvori:

- Molba za prijem u službu, Arhiv Srbije, G-187, F-3.
- Rešenje o postavljanju M. B. Protića za službenika Ministarstva za nauku i kulturu NR Srbije, Arhiv Srbije, br. 2191 od 31. III 1950.
- Problematika o osnivanju Galerije, Odeljenje umetničke dokumentacije, br. 12874, od 19. IV 1954.
- Moderna galerija u osnivanju, Odeljenje umetničke dokumentacije, br. 434, od 28. XII 1955.
- Referat i odgovori na anketu o pitanju osnivanja Moderne galerije, iz 1954/1955, Arhiva MSU, nezavedeni dokumenti.
- Prepiska oko prve stalne postavke, Odeljenje umetničke dokumentacije MSU: dr Grgo Gamulin, „Osnivanje Moderne galerije“, Seminar za historiju umjetnosti i kulture Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, br. 409/1955; France Stele, bez zavodnog broja, 10. XI 1955.
- Zapisnik sa II sednice Saveta za kulturu NR Srbije održane 23. VII 1956, Arhiv Srbije, G 291, F-1, br. 386/1-5 od 1956.
- Nacrt rešenja o osnivanju Galerije jugoslovenske savremene umetnosti, Arhiv Srbije, G 291, br. 559, od 6. 9. 1956.
- Molba M. B. Protića Narodnom odboru Grada Beograda za službeno odsustvo radi korišćenja Fordove stipendije, Arhiva MSU, MG, PII, rb. 236, del. br. 01-284/1. od 6. IV 1963
- Beležnica M. B. Protića iz SAD iz 1963, arhiva porodice Protić.
- Pisma kolektivu MSU, 1963, Arhiva MSU, MG, PII, rb. 269, del. br. 01-353/1-24.
- Godišnji izveštaji MSU 1965–1979, Odeljenje umetničke dokumentacije MSU.
- Zapisnici sa I i II sednice Odbora Moderne galerije iz 1955. godine, Arhiva MSU, MG, PI, rb. 4, rb. 5, bez del. br.
- Zapisnik sa I sednice Saveta Moderne galerije, Arhiva MSU, br. 01-20/2 od 5.05.1959.
- Zapisnik sa II sednice Saveta Moderne galerije, Arhiva MSU, br. 1-84/2 od 22.10.1959
- Savet za kulturu NR Srbije, Lokacija Moderne galerije, Arhiv Srbije, br. 1214, od 10. VI 1960.
- Konkurs za zgradu Moderne galerije, Arhiva MSU, MG, PI, rb. 91, del. br. 160, od 2. X 1959.
- Pozivi umetnicima za izlaganje u Salonu Moderne galerije, Arhiva MSU (Ivan Generalić PIV, rb. 373, del. br. 04-476/1,2 od 1961; M. Marij Pregelj PII, rb. 209, del. br. 04-31/1-4; Gabrijel Stupica PII, rb. 197, del. br. 04-14/1-3 od 1961; Mihailo Petrov PIV, rb. 438, del. br. 04-719/1).
- Pismo zahvalnosti Marku Ristiću u vezi sa poklanjanjem časopisa, Arhiva MSU, MG PIII, rb. 347, del. br. 01-416/1 od 1962.
- Govor M. B. Protića iz 1980. godine kucan na papiru povodom odlaska s mesta upravnika MSU, Odeljenje umetničke dokumentacije MSU.

23 Iz oproštajnog govora M. B. Protića, MSU, 1980, Odeljenje umetničke dokumentacije MSU.

From the Modern Gallery to the Museum of Contemporary Art (1958–1965)

Protić became engaged in the process of establishing the Modern Gallery in 1951 when he obtained a position at the Council for Education, Science and Culture of the National Republic of Serbia.¹ Documents kept in the MSU archives show that a written survey preceded the founding of the Modern Gallery. It was done on the initiative of Miodrag B. Protić and included crucial figures from the world of arts and culture, intending to point out the social necessity of establishing such an important art institution. In voicing their approval of the need to develop an institution that would protect and promote the values of modern and contemporary Yugoslav art, the survey participants also provided Protić with some support from the country's political elite.² The Board of the Modern Gallery, created in 1955, decided that the gallery's primary focus should be the systematization, study and documentation of all Yugoslav art from 1900 to the present. In parallel with working on establishing the future institution, an expert commission of the Council for Education and Culture of the Republic of Serbia made regular purchases of works of art, mostly from current exhibitions, which would form the art fund of the Modern Gallery.³ As a clerk for fine and applied arts and a member of the acquisitions committee of the Republic of Serbia's Council for Culture, Miodrag B. Protić was one of the initiators and mediators in this process.

The Council for Culture of Serbia and the Council for Culture of the City of Belgrade approved the concept of the Modern Gallery. Shortly after it was formed, the Committee for the construction of the Modern Gallery building was created,⁴ which in 1959 announced a competition for the building's conceptual design. The project designed by architects Ivan Antić and Ivanka Raspopović was accepted, earning them the October Award of the City of Belgrade for the best architectural achievement.

Finally, the Museum of Contemporary Art opened on October 20, 1965, with the first permanent exhibition consisting of 357 paintings and 105 sculptures, tapestries and drawings by the most important representatives of the Yugoslav art scene of the first half of the 20th century. While preparing the concept of the first permanent exhibition, it became evident that without systematically processed art collections, it isn't possible to either reconstruct or adequately perceive, interpret and present our cultural heritage, which made Protić fear that, if classification were

Predrag Protić, sin Miodraga B. Protića sa kustoskinjama izložbe
Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti
Predrag Protić, son of Miodrag B. Protić, with curators of the exhibition
Dignity of the Mind: Miodrag B. Protić, a life dedicated to art

¹ The application for admission to service as a fine arts clerk sent by M. B. Protić, at the time an employee of the Ministry of Light Industry, to the personnel department of the Ministry of Education is kept in the Archives of Serbia. In 1950, Miodrag B. Protić became an employee of the Ministry of Science and Culture of the Republic of Serbia.

² Svetozar Radojčić, Head of the Department of Art History, Sreten Stojanović, Rector of the Academy of Fine Arts, Nada Andrejević Kun, President of the Serbian Museum Society, Oto Bihalji Merin, writer, Branko Šotra, Rector of the Academy of Applied Arts, The Association of Fine Artists of Serbia, and painters Petar Lubarda, Milo Milunović, Đorđe Andrejević Kun, Predrag Milosavljević, Milan Konjović, Marko Čelebonović, Miloje Nikolajević, all took part in the survey and supported the idea of founding the Modern Gallery.

³ In 1958, a significant number of works were purchased. The documentation on the acquisitions of the Committee for Culture of the Republic of Serbia is preserved today in the archives of the Museum of Contemporary Art and the Archives of Serbia.

⁴ The board members were M. B. Surep, head, architects: B. Petričić, O. Minić, S. Mandić; painters: M. Stevanović, P. Milosavljević, R. Stijović, M. B. Protić.

absent, “everyone would be able to draw conclusions based only on their limited experiences, becoming tempted to declare subjective arbitrariness as an objective criterion, and partial knowledge as its general picture.”⁵ In forming a comprehensive Yugoslav collection, obtaining works from the beginning of the 20th century proved a more challenging task because the key pieces from this period had already found their place in the collections of older museums, private collections or with the artists themselves. Works from the second half of the 20th century were more accessible and, thanks to regular purchases, made up most of the Museum’s collections from the beginning. Under the criteria proposed by M. B. Protić and the Board of the Modern Gallery,⁶ the pieces selected for the first permanent exhibition represented the most influential artists whose works could be used to reconstruct a unique picture of currents and styles in Yugoslav art of the given era. The character of “organic unity” was supposed to emphasize common artistic tendencies and highlight crucial and particular moments in the development of 20th-century Yugoslav art.⁷ Protić’s conception of the exhibition, defined by “poetic sequences” within chronological sections, introduced a new work principle, which the author explained in the following words: “The best works created in one age should be arranged in poetic sequences, and poetic sequences in chronological sections so that the exhibition reveals both the age and its representatives, instead of destroying, skipping and obscuring them by arbitrary choice or chaotic arrangement.”⁸

Protić’s visits to important museums in the USA in 1963 were certainly instrumental in constituting, organizing and setting up the future Museum of Contemporary Art. To the socialist man, the museums in the USA, created under conditions provided by a technologically highly developed society and exceptional economic prosperity,⁹ opened an entirely new dimension of looking at art, culture and, accordingly, museum practice, which was based on a fundamentally different cultural policy. The Protić family archives contain a notebook from this period (America, 1963) in which Protić carefully recorded all his observations, suggestions and impressions gathered during numerous museum visits, giving detailed descriptions and sketches of installations, lists of artists and works, noting the setting of exhibits, partition walls, lighting, etc. Simultaneously, he forwarded these notes in letters to his colleagues at the Modern Gallery in Belgrade, where the construction of the Museum building was underway.¹⁰

Miodrag B. Protić’s role in conceiving the Museum’s programmatic policy (1965–1980)

The key programmatic endeavors conceptually defined by M. B. Protić and the Museum’s personnel were based on the development and presentation of Yugoslav art, international cooperation, retrospective monographic exhibitions and keeping up to date with the latest phenomena in art,

5 M. B. Protić, *Srpsko slikarstvo XX veka*, Nolit, Beograd, 1970, p. 562.

6 The board consisted of: Stanka Veselinov, head, Miodrag B. Protić, secretary, Veljko Petrović, Oto Bihalji Merin, Đorđe Andrejević Kun, Svetozar Radojčić, Predrag Milosavljević, Stevan Bodnarov, Dobrica Ćosić, Vlado Mađarić and Aleksa Čelebonović.

7 Experts were also consulted about the exhibition: Grgo Gamulin from Croatia, Svetozar Radojčić from Serbia, France Stele from Slovenia. (Part of the correspondence is kept in the Department of Art Documentation of the Ministry of Education and Culture.)

8 Miodrag B. Protić, *Nojeva barka I*, Književna zadruga, Beograd, 2000, p. 565.

9 “As a painter and public employee, the manager of the Modern Gallery M. B. Protić was awarded a one-year Ford scholarship for a study stay in the USA by the Federal Executive Council. He is using it for six months to visit and study the most famous museums in the USA.” From the Modern Gallery’s annual report for 1963.

10 M. B. Protić’s notebook and letters addressed to the Modern Gallery staff from the USA were presented for the first time in the exhibition *Dignity of the Mind. Miodrag B. Protić, a life devoted to art*. Legacy Gallery of M. Zorić and R. Čolaković, October 20, 2022 – February 27, 2023.

as well as young artists. Undoubtedly, one of the most significant and extensive projects implemented by the Museum in its main venue was the **20th Century Yugoslav Art** cycle of large-scale studio exhibitions. The idea behind this cycle was a continuation of the desire to comprehensively process, systematically study and critically, aesthetically and typologically reconstruct vital chapters in Yugoslav modern art. Under Protić’s management, seven of these exhibitions were held in the Museum.¹¹ Comprehensive monographs were printed to accompany the exhibitions, which are today still regarded as the most complex historiography of 20th-century Yugoslav art.

The exhibition that started the cycle, *The Third Decade: Constructivist Painting*, was organized in 1967. This art show is significant not only because it was the first in a series but because it represented “the first museological, historical and artistic revalorization of local historical avant-garde movements.”¹² Besides displaying some of the masterpieces of Yugoslav painting, the exhibition *Surrealism – social art 1929–1950* from the same cycle, which opened in 1969, also included works by the Belgrade surrealists, whose art was perceived for the first time as a form of artistic experimentation, rather than a literary and political framework.¹³ M. B. Protić’s personal friendship with Marko Ristić,¹⁴ one of the founders of the group of Belgrade surrealists, had a great influence on the realization of this exhibition and its concept, especially in the part that concerned surrealism. However, the biggest event in this cycle was the *Yugoslav Painting of the Sixth Decade* exhibition, which was organized in 1980. In addition to being a highly complex project that required two years of exhaustive studio work, it was also the last major exhibition from this series whose conceptual determination was overseen by M. B. Protić as the director.¹⁵

Retrospective exhibitions, as a special thematic cycle of studio exhibitions, were prepared in parallel with work on reconstructing entire periods. These large-scale shows implied extensive scientific and research work, including a systematic study of the artist’s life and activities. Each exhibition was accompanied by a catalog typically comprised of an introductory text, a bibliography and a chronology of the artist’s previous shows. Regarding their concept, the retrospective exhibitions were divided into overviews of the most significant Serbian painters from the beginning of the 20th century.¹⁶ The first one in the cycle opened in 1966 and was dedicated to Marko Čelebonović.

International cooperation was another primary work focus for Protić as the Museum’s director. Foreign exhibitions were organized through direct connections with related institutions worldwide, mostly owing to Miodrag B. Protić’s personal efforts or the mediation of competent republic or federal authorities. The objectives of foreign exhibitions were to improve international cooperation, globally affirm our culture and allow us to become acquainted with contemporary world art. The first foreign

11 The following exhibitions were held: *Third Decade – Constructivist Painting* (1967); *Surrealism – Social Art 1929–1950* (1969); *Fourth Decade – Color Expressionism, Poetic Realism* (1971); *The Beginnings of Yugoslav Modern Painting* (1972/1973); *Yugoslav Sculpture 1870–1950* (1975); *Yugoslav Graphic Art 1900–1950* (1977/1978); *Yugoslav Painting of the Sixth Decade* (1980).

12 Ješa Denegri, „Decenijske izložbe jugoslovenske umetnosti XX veka”, in: *Prilozi za istoriju Muzeja savremene umetnosti*, MSU, Beograd, 2016.

13 Miodrag B. Protić, *1929–1950: Nadrealizam, socijalna umetnost, umetnost NOR-a, socijalistički realizam*, MSU, Beograd, 1969, p. 8.

14 In 1962, Marko Ristić donated the magazines *Nadrealizam danas i ovde*, *Putevi*, *Svedočanstva*, *Nemoguće* and the surrealist edition *Anti-zid* to the Modern Gallery. In 1978, he donated 20 surrealist drawings, collages and assemblages to the Museum of Contemporary Art. After his death, through the mediation of Miodrag B. Protić, the Museum received 78 works of art as part of the Legacy of Marko Ristić, Mara and Ševa Ristić.

15 After Protić left the director post, another exhibition from the same cycle was organized, *Yugoslav Graphics 1950–1980*, which continued the concept defined by Miodrag B. Protić.

16 Retrospective-commemorative exhibitions of various artists (Lazar Vozarević, Leonid Šejka); retrospective exhibitions of undervalued artists (Natalija Cvetković, Borislav Bogdanović); exhibitions of artists from other Yugoslav republics (Gabrijel Stupica, Marij Pregelj, Krsto Hegedušić) were held in the Museum.

art exhibitions were held at the Museum already towards the end of 1965.¹⁷ The Museum also promoted Yugoslav art worldwide by participating in several shows and major art events.¹⁸ Some of the foreign art exhibitions organized in the Museum made it possible to acquire works by foreign artists through purchases or gifts, confirming Protić's original premise about creating a "national collection on an international scale." The collection of foreign graphic works began as early as 1966. In addition to purchasing pieces from the Museum's exhibitions, the Museum purchased works from the International Biennale of Graphic Art in Ljubljana or through individual authors, exhibitors, publishing houses and galleries from abroad.

In the 1970s, in parallel with developing the mentioned programmatic units, the Museum supported artists of the younger generation,¹⁹ as seen in exhibitions such as *Examples of Conceptual Art in Yugoslavia* (1971) and *Documents on Post-Object Phenomena* (1973) held in the Salon of the Museum²⁰ or *Mladi 70* (1971) in the Museum's main venue. At the 1972 exhibition *Young Artists – Young Critics 71* organized in the Museum, a group of young critics were engaged for the first time and given the freedom to define a concept and present young artists through various art forms. Eighty-five works created using new artistic procedures were exhibited. Miodrag B. Protić, in his introduction to the catalog for this exhibition, pointed out that bringing young critics and artists into a relationship of direct cooperation corresponded to the Museum's intention to discover the latest impulses in the youngest generation and thereby enable the full articulation of the moment.²¹ At the end of the 1970s, the acquisition of works of art for the future collection of new media began. Despite difficulties in collecting pieces made with unconventional artistic methods, which resulted from the need to come up with some way to define the status of the work as an art object and to determine the financial equivalence, the Museum in 1977 succeeded in making the first purchases of works done in new media.²² It was the beginning of the collection of new media.

In May 1980, after two decades of successfully running the institution, Miodrag B. Protić left the post of director and used the occasion to send a message to his colleagues, but also all future museum personnel:

"The museum must act from the position of expanded awareness and be a factor in expanding that awareness. Therefore, it mustn't be satisfied with reproducing the existing, the given, but strive to reach the new, the designed. (...) In the specific socio-historical place, it must act in a corrective, investigative, avant-garde manner. (...) I believe in the professional strength of the Museum's scientific team, my dear long-term colleagues before whom I verified so many ideas and worked on so many projects. (...) I know how well-developed their responsibility is before our profession or critics, museology, and before the artist whose works they are studying and exhibiting. (...) We who work at the Museum have never forgotten this essential responsibility. I considered myself only an instrument of my profession, a secretary of the best energies of this society, a representative of creativity."²³

¹⁷ Ernst Neizvestny (1965), *American Pop Art* (1966), *Picasso* (1967), *English and American Graphic Art* (1968), *New Direction – Figure* (1968), *Tapier-Jones* (1969), *David Hockney* (1970), *Juan Miro* (1970), *Yves Klein* (1971), *The Blue Rider* (1976), *Emil Nolde* (1978), etc.

¹⁸ Biennials in Tokyo, Venice, Sao Paulo, Paris Youth Biennials, etc.

¹⁹ "For the Museum (...) not to be cut off from current events, it also followed new trends (even though numerous galleries only do that) and supported talented young artists with exhibitions at the Salon in Pariska 14, and in other ways." In: Radmila Matić Panić, Miodrag B. Protić, MSU, Belgrade, 1986.

²⁰ The Modern Gallery Salon, today the MSU Salon, was officially opened on May 11, 1961. More in: *Grupni portret: 60 godina Salona MSU*, MSU, Beograd, 2021.

²¹ Miodrag B. Protić, *Uvod*, Muzej savremene umetnosti, Beograd, 1972.

²² The first works recorded in the inventory book are: photographs of Zoran Popović's performance *Aksiomi* (Axioms, 1971–73), *Smrt na barikadi* (Death on the Barricade) by Raša Todosijević (1975), *Diptychus post historicus* by Braca Dimitrijević (1974), *Kugla* (Ball) by Vladan Radovanović (1971–74) and Gergelj Urkom's *Šest minuta kretanja sata* snimljeno na kseroksu (*Six minutes of the clock's movement recorded on a xerox*, 1971).

²³ From M. B. Protić's farewell speech, MSU, 1980, MSU Department of Art Documentation.

Literature

- Protić, Miodrag B., *Muzej savremene umetnosti u Beogradu – razlozi i ciljevi*, MSU, Beograd, 1965.
- M. B. Protić, *Srpsko slikarstvo XX veka*, Nolit, Beograd, 1970.
- Treća decenija – konstruktivno slikarstvo, MSU, Beograd, 1967.
- Nadrealizam – socijalna umetnost 1929–1950, MSU, Beograd, april-jun, 1969.
- Mladi umetnici i mladi kritičari – Mladi 71, MSU, Beograd, 1972.
- Deset godina rada Muzeja savremene umetnosti 1965–1975, MSU, Beograd, 1975.
- Jugoslovensko slikarstvo šeste decenije, MSU, Beograd, jul-septembar, 1980.
- Radmila Matić Panić, *Miodrag B. Protić*, MSU, Beograd, 1986.
- Miodrag B. Protić, *Nojeva barka I, II*, SKZ, Beograd, 2000.
- Prilozi za istoriju Muzeja savremene umetnosti, MSU, Beograd, 2016.
- Denegri, Ješa, *Srpska umetnost 1950–2000. Šezdesete*, Orion Art doo – Topy, Beograd, 2013.
- Grupni portret: 60 godina Salona MSU, MSU, Beograd, 23.07 – 6.09.2021.

Sources

- Document: application for admission to service, Archives of Serbia, G-187, F-3.
- Decision on the appointment of M. B. Protić as a clerk of the Ministry of Science and Culture of the Republic of Serbia, Archives of Serbia, No. 2191, dated March 31, 1950.
- Debate concerning the Gallery's establishment, Department of Art Documentation, No. 12874, dated April 19, 1954.
- Modern Gallery under establishment, Department of Art Documentation, No. 434, dated December 28, 1955.
- Report and answers to the survey about the establishment of the Modern Gallery, 1954/1955, MOCAB Archive, unregistered documents.
- Correspondence regarding the first permanent exhibition, Department of Art Documentation: Dr. Grgo Gamulin, Establishment of the Modern Gallery, ZG, No. 409/1955, France Stele, no number entered, November 10, 1955, MOCAB Department of Art Documentation.
- Minutes from the Second Session of the Council for Culture of the Republic of Serbia held on July 23, 1956, Archives of Serbia, G 291, F-1, No. 386/1-5 from 1956.
- Draft decision on the establishment of the Gallery of Yugoslav Contemporary Art, Archives of Serbia, G 291, No. 559, dated September 6, 1956.
- Application written by M. B. Protić to the People's Committee of the City of Belgrade for a professional leave to use the Ford scholarship, MG, dated April 6, 1963, PII, rb. 236, Reg. No. 01-284/1.
- M. B. Protić's notebook from the USA from 1963, Protić family archive.
- Letters to the MOCAB staff, 1963, MOCAB Archives, MG, PII, rb. 269, Reg. No. 01-353/1-24.
- MOCAB Annual Reports 1965–1979, MOCAB Department of Art Documentation.
- Minutes from the 1st and 2nd sessions of the Board of the Modern Gallery from 1955, MOCAB Archives, MG, PI, rb. 4, rb. 5, without Reg. No.
- Minutes from the 1st and 2nd sessions of the Modern Gallery Council from 1959, MOCAB Archives, No. 01-20/2, dated May 5, 1959; No. 01-84/2, dated October 22, 1959.
- Council for Culture of the Republic of Serbia, Location of the Modern Gallery, Archives of Serbia, No. 1214, dated June 10, 1960.
- Competition for the construction of the Modern Gallery, MOCAB Archives, MG, PI, rb. 91, Reg. No. 160, dated October 2, 1959.
- Invitations to artists for an exhibition at the Salon of the Modern Gallery (Ivan Generalić PIV, rb. 373, Reg. No. 04-476/1,2 1961; M. Marij Pregelj PII, rb. 209, Reg. No. 04-31/1 -4; Gabrijel Stupica PII, rb. 197, Reg. No. 04-14/1-3 1961; Mihailo Petrov PIV, rb. 438, Reg. No. 04-719/1).
- Letter of gratitude to Marko Ristić regarding the gifting of the magazine, MOCAB Archives, MG PIII, rb. 347, Reg. No. 01-416/1 from 1962.
- M. B. Protić's speech from 1980 on the occasion of his retirement from the position of MOCAB director, MOCAB Department of Art Documentation.

Otvaranja izložbe *Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnost*, 20.10.2022 (Marijana Kolarić, direktorka muzeja, kustoskinje Svetlana Mitić i Katarina Krstić i Slavica Pešić PR menadžerka)
Opening of the exhibition *Dignity of the Mind: Miodrag B. Protić, a life dedicated to art* (Marijana Kolarić, director, curators Svetlana Mitić, Katarina Krstić and Slavica Pešić PR manager)

Iz slikarskog opusa Miodraga B. Protića

Na domaćoj likovnoj sceni druge polovine XX veka, rezultati delovanja Miodraga B. Protića (Vrnjačka Banja, 1922 – Beograd, 2014) nezaobilazni su u sagledavanju razvoja različitih sfera kulturnog i umetničkog života zemlje. Sveukupnost i uzajamna uslovljenost raznorodnih Protićevih aktivnosti i značajnih uloga koje je imao kao slikar, kritičar, teoretičar umetnosti, polemičar, pisac memoarske proze, aktivni učesnik u umetničkom profilisanju kulturne scene i, svakako, osnivač i dugogodišnji upravnik Muzeja savremene umetnosti u Beogradu, a potom i autor prve stalne postavke Muzeja kao i brojnih retrospektivnih i decenijskih izložbi, najtačnije bi se mogle definisati terminom „subjekt sveta umetnosti” (J. Denegri), koji istovremeno upućuje na aktivnost same stvaralačke ličnosti i na područje i opseg delovanja autora. „Uvek sam bio slikar kad sam slikao, pisac kad sam pisao, muzealac kada sam programski utemeljivao Muzej savremene umetnosti”,¹ izjavio je Protić jednom prilikom, definišući svoj dugogodišnji angažman na različitim poslovima u polju kulture.²

Istorijsko doba u kome se pomenute aktivnosti odvijaju traje od polovine prošlog veka – dakle, na likovnom planu, od uspostavljanja kontinuiteta i obnove međuratnog modernizma nakon kratkotrajne pojave socijalističkog realizma, do perioda postmodernističkog pluralizma i širokog spektra različitih umetničkih strujanja i preplitanja. U specifičnim socijalnim, političkim, kulturnim i umetničkim okolnostima u kojima je funkcionisalo jugoslovensko posleratno društvo, uz decenijsku krizu nakon raspada jugoslovenske zajednice i potom u eri konstituisanja novih, često krajnje problematičnih kulturnih, umetničkih i moralnih vrednosti, Protićeva slikarska aktivnost razvija se kao visoko konzistentna, kontinuirana delatnost, zasnovana na davno ustanovljenom ubeđenju, zajedničkom i za ostale aspekte njegovog delovanja, a to je svest o autonomiji, autentičnosti i univerzalnosti umetničkog dela u odnosu na konkretne društveno-političke kao i sve ostale izvanumetničke okolnosti u kojima umetnost nastaje.

Kao umetnik Protić se prvi put predstavio javnosti 1946. godine na III ULUS-ovoj izložbi, sa radovima koji su prikazivali ikonografski neutralne predele i mrtve prirode. Nakon ovog ranog formativnog perioda koji se završava oko 1951. godine, umetnik ulazi u fazu preobražaja plastičkog sloja

¹ Ješa Denegri, „Doprinosi Miodraga B. Protića u srpskoj umetnosti druge polovine 20. veka”, u: *Miodrag B. Protić*, Galerija RIMA, Beograd, 5. maj – 5. jun 2022, str. 4.

² Važno je na ovom mestu pomenuti da je 1992. godine Miodrag B. Protić ponudio Muzeju savremene umetnosti na poklon trideset svojih dela, među kojima je bilo i 20 radova na papiru urađenih tehnikom akvarela, pastela ili ulja na papiru. Razlog za ovaj dragoceni poklon muzeju leži u tome što Protić kao upravnik muzeja tokom svog mandata (1965–1980) nije dozvoljavao da njegova dela budu predmet otkupa Muzeja, već su stizala isključivo putem poklona ili pak preuzimanjem od javnih ustanova, zajedno sa delima drugih umetnika, prvenstveno od skupština Grada Beograda i Republike Srbije, odnosno zahvaljujući aktivnosti Saveta za kulturu SR Srbije. Nakon povlačenja sa dužnosti upravnika, i potom priređene retrospektivne izložbe u Muzeju 1982. godine, Protić je želeo da ovim poklonom iz poslednjih dveju decenija svoga stvaralaštva upotpuni muzejsku zbirku. Na taj način, Muzej je formirao reprezentativnu celinu ključnih dela ovog umetnika, od kojih su mnoga izlagana na značajnim domaćim i međunarodnim izložbama.

dela, kada dolazi do pregrupisavanja predmeta kako bi se „uspostavio dijalog i ravnoteža”³ između postojećih oblika, odnosno, „glavni oblik (se) izmešta iz središne ose slike, izvan idealnog ‘zlatnog preseka’”,⁴ čime se uspostavlja nov kompozicioni red svojstven tada jednom broju njegovih dela prikazanih i na prvoj samostalnoj izložbi 1956. u Umetničkom paviljonu u Beogradu. Jedan od radova koji pripadaju ovom periodu Protićevog stvaralaštva, označenom u teoriji kao figurativni geometrizam, je i delo *Mandolina* iz 1955, koje ukazuje na likovne težnje evolutivnog toka Protićeve umetnosti od predmetnog sagledavanja slikarstva ka pojedinim aspektima bespredmetnog slikarskog izraza. Na radovima iz pomenutog perioda kompozicija je konstruisana po dominantnim principima modernističke slike a predmet zadržava svoju fizičku prepoznatljivost, mada je njegovo prisustvo u funkciji preobražaja predmeta u znak. Na likovnim ostvarenjima iz šezdesetih godina (*Imaginarni predeo II*, 1962) predmet je potisnut u sferu fiktivnog, postajući nosilac predstave predela, ali ne kao konkretne, prepoznatljive činjenice preuzete iz sveta prirode, već nosilac slikarske predstave, plastički definisane, koju umetnik određuje pojmom *imaginarnog predela*.

Već tokom narednih decenija, koje obuhvataju Protićeva zrela i pozna slikarska ostvarenja, uočena evolutivna linija redukcije formalnih svojstava slike doživljava punu afirmaciju, odnosno, „prethodno pomenuti transfer predmeta u znak, prelazi od prikaza u šifru, čime se označava i dešifruje... značenjska strana slike, dakle, semantička”,⁵ a što i sam umetnik označava pojmom *semantički ključ*. Pod ovim pojmom Protić podrazumeva „predmet sveden na geometrijski znak (školjka – spirala, asteroid – krug, peščani sat – trougao) koji je kao bitan [njihov] deo uklopljen u ideju celine”,⁶ i dalje dodaje da sa tim svođenjem sledi ideja totalnosti, odnosno da se i u „samom fragmentu sveta može reflektovati njegova celina, a širina života dočarati univerzalizovanjem jednog njenog lika”.⁷ U daljoj elaboraciji svoje ideje, Protić ističe da trinom boja–linija–objekat u većoj meri i delotvornije podržava savremeni slikarski iskaz od binoma boja–linija, koji radikalno ukida prisustvo predmeta, dovodeći do konačne apstrakcije slike. Brojna dela sa svojstvima *semantičkog ključa*, kao što je ciklus *Sazvežđa*, započet nakon 1972. godine, koji najdoslednije razrađuje smisao ovog pojma, nastaju i kao posledica određenog slikarskog razvoja koji je Protić prošao od perioda preispitivanja granica predmetnog sveta, dakle, od konkretnih do mentalnih prostora, što konačno vodi do sublimacije metafizičkog i spoznajnog značenja „izvan i iznad samog umetnikovog doživljenog iskustva”,⁸ kako u studijskom tekstu o Protićevom slikarstvu ističe J. Denegri.

Istovremeno, moglo bi se zaključiti da postojeći kompozicioni princip vidljiv kroz sistematičnu redukciju plastičkog sloja dela, čime se potencira njegovo metafizičko značenje i smisao, jeste deo šireg, planiranog umetničkog projekta. U zaključku teksta monografije posvećene Miodragu B. Protiću, J. Denegri upravo pojam modernističkog projekta navodi kao suštinsko određenje celokupne, višedecenijske Protićeve aktivnosti, naglašavajući da je njegovo „slikarsko, kritičarsko,

teorijsko, istorijsko-umetničko i organizaciono delovanje, u znaku ideala poznomodernističkog projekta”.⁹

O akvarelima

Protićev stvaralački opus upotpunjuju akvareli koji su nastajali paralelno sa njegovim slikarskim opusom, sa kojim tesno korespondiraju. Akvarel je tehnika kojom se Protić bavio tokom gotovo čitave svoje karijere, najčešće u izradi pripremnh skica za buduća dela, kao nekom vrstom provere čistote i sigurnosti ideje. Jer ideja, kako tvrdi Protić, vara „jednim nepostojanjem koje stalno obećava”.¹⁰

I mada su za Protića akvareli pre svega u funkciji buduće studije, bilo da je u pitanju delo iz *Trakošćanskog* ili *Rovinjskog*, *Pariskog*, *Miločerskog ciklusa*, oni nezavisno od toga poseduju fenomen koji uočava Marija Pušić i iznosi u svom studijskom tekstu povodom akvarela: „Fenomen sabijanja vizuelnih podataka i ideja, njihovog objedinjavanja u slikarskom delu... U njihovom perfekcionizmu otkriva se autorova neposrednost i sklonost da konkretizuje fluidnost forme i ideju otelotvori u njenoj metafizičkoj suštini.” U tom smislu, akvarel može biti nosilac zaključka ili pak uvoda u sliku, a sledeći sve one znakovne promene na slici, zahvaljujući svojoj specifičnosti, akvarel autoru omogućava da ostvari vrednosti čija suptilnost pa i osećajnost upotpunjavaju jezičku vrednost slike.¹¹

Literatura

-*Slikarstvo Miodraga B. Protića*, Muzej savremene umetnosti, Beograd, 1982.

-Ivana Simeonović Čelić, *Glasovi umetnika*, Besjeda, Banja Luka, 2001.

-Jerko Denegri, Radmila Matić Panić, *Miodrag B. Protić*, Clio, Beograd, 2002.

-Ješa Denegri, Miodrag B. Protić, *ARS LONGA*, Galerija SANU, Beograd, 2011.

-*Miodrag B. Protić*, Galerija RIMA, Beograd, 2022.

9 Jerko Denegri, Radmila Matić Panić, *Miodrag B. Protić*, Clio, Beograd, 2002, str. 67.

10 Ivana Simeonović Čelić, *Glasovi umetnika*, Besjeda, Banja Luka, 2001, str. 28.

11 Više o akvarelu, vidi: Zdravko Vučinić, Miodrag B. Protić, u: *Miodrag B. Protić, akvareli*, Centar za kulturu Nikšić, jun 1993.

Izgled postavke *Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić, život posvećen umetnosti* /
Installation view *Dignity of the Mind: Miodrag B. Protić, a life dedicated to art*

Svetlana Mitić

On Selected Paintings of Miodrag B. Protić

The development of any sphere of the country's cultural and artistic life in the second half of the 20th century can hardly be discussed without prioritizing the achievements of Miodrag B. Protić (Vrnjačka Banja, 1922 – Belgrade, 2014) on the local art scene. The totality and mutual conditioning of Protić's crucial and diverse roles as a painter, critic, art theorist, polemicist, memoirist, active participant in the artistic profiling of the cultural scene and, of course, founder and long-term director of the Museum of Contemporary Art in Belgrade and author of the Museum's first permanent exhibition as well as numerous retrospective and decennial shows, is perhaps most accurately defined by the term "a subject of the world of art" (J. Denegri), which simultaneously refers to his artistic creation and the domain and scope of his endeavors. "I was always a painter when I painted, a writer when I wrote, a museologist when I programmatically founded the Museum of Contemporary Art",¹ Protić said on one occasion when speaking about his continuing involvement in various jobs in the field of culture.²

The historical period in which these events took place lasted from the middle of the past century – in fine art, from the moment continuity was reinstated and interwar modernism renewed after the short-lived emergence of socialist realism – to the age of postmodernist pluralism and the vast array of different artistic currents and their interweaving. In the specific social, political, cultural and artistic conditions of the post-war Yugoslav society, throughout the decades-long crisis that followed the dissolution of the Yugoslav community and the age in which new, often very problematic cultural, artistic and moral values were constituted, Protić practiced painting as a highly consistent, continuous activity based on his enduring conviction, also common to other aspects of his career, which implied an awareness of the autonomy, authenticity and universality of the work of art against the concrete socio-political and all other extra-artistic circumstances in which art is created.

¹ Ješa Denegri, "Doprinosi Miodraga B. Protića u srpskoj umetnosti druge polovine 20. veka", in: Miodrag B. Protić, RIMA Gallery, Belgrade, May 5 – June 5, 2022, p. 4.

² It is important to mention at this point that in 1992, Miodrag B. Protić offered thirty of his works as a gift to the Museum of Contemporary Art, among which 20 works on paper made in the techniques of aquarelle, pastel or oil on paper. The reason for this precious gift was that during his mandate (1965-1980), Protić, as the Museum's head, didn't allow his works to be purchased by the Museum. Instead, they came exclusively as gifts or through takeovers from public institutions together with the works of other artists, primarily the assemblies of the City of Belgrade and the Republic of Serbia, in other words, through the activity of the Council for Culture of the SR of Serbia. After retiring from the director position and having a retrospective exhibition organized at the Museum in 1982, Protić wanted to complete the Museum's collection with this gift from the last two decades of his career. In this way, the Museum formed a representative set of this artist's key works, many of which were displayed in significant national and international exhibitions.

Protić first presented himself to the public as an artist in 1946 at the III ULUS exhibition, showing works that depicted iconographically neutral landscapes and still lifes. After this early formative period that ended around 1951, the artist entered a phase in which the sculptural layer of the work was transformed, when objects were regrouped to “establish a dialogue and balance”³ between the existing forms, i.e., “the main form (was) displaced from the central axis of the painting, outside the ideal ‘golden ratio’”,⁴ thus establishing a new compositional order characteristic of a number of works displayed in 1956 at his first solo exhibition at the Art Pavilion in Belgrade. One of the paintings that belong to this period of Protić’s career, known in theory as figurative geometrism, is the work *Mandolin* from 1955, which hints at the artistic aspirations behind the evolutionary course of Protić’s art, from the figurative dimension of painting to certain aspects of formless painterly expression. In his works from the mentioned period, the composition is designed according to the dominant principles of modernist painting, and the object physically retains its recognizability, although its presence has the function of transforming the object into a sign. In his artworks from the sixties (*Imaginary landscape II*, 1962), the object is relegated to the realm of the fictitious, becoming the bearer of the representation of a landscape, however, not as a concrete recognizable fact taken over from the natural world but the bearer of a painterly representation, sculpturally defined and described by the artist with the term *imaginary landscape*.

The perceived evolutionary line of reducing the formal properties of the painting became fully affirmed as early as in the following decades, which include Protić’s mature and late works, i.e., “the previously mentioned transfer of the object into a sign went from representation to code, thereby marking and deciphering... the meaning of the painting, therefore, its semantic side”,⁵ denoted by the artist using the term *semantic key*. By this, Protić means “an object reduced to a geometric sign (shell – spiral, asteroid – circle, hourglass – triangle) which, as [an] essential part, is integrated into the idea of the whole”,⁶ adding that this reduction is accompanied by the idea of totality, i.e., that even in “a fragment of the world, its entirety can be reflected, and the breadth of life can be evoked by universalizing one of its characters”.⁷ In further elaborating his idea, Protić explains that the trinomial color–line–object supports the modern painterly expression more extensively and more effectively than the binomial color–line, which radically abolishes the presence of the object, leading to the painting’s final abstraction. Many works showing the properties of the semantic key, such as the cycle *Constellations*, started after 1972, which most consistently illustrates the meaning of this term, were also created as a consequence of the specific painterly development Protić went through from the period of questioning the boundaries of the objective world, in other words, from concrete to mental spaces, leading ultimately to a sublimation of the metaphysical and cognitive meaning “beyond and above the artist’s lived experience”,⁸ as J. Denegri points out in his study on Protić’s paintings.

3 Marija Pušić, *Slikarstvo Miodraga B. Protića*, Museum of Contemporary Art, Belgrade, October–November 1982, p. 16.

4 Ibid., p. 16.

5 Jerko Denegri, Radmila Matić Panić, *Miodrag B. Protić*, Clio, Beograd, 2002, p. 33.

6 Ješa Denegri, “Dugo trajanje slikarstva Miodraga B. Protića”, in: *Miodrag B. Protić, ARS LONGA*, Gallery of the Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade, 2011, p. 23.

7 Ibid., p. 34.

8 Ješa Denegri, “Doprinosi Miodraga B. Protića u srpskoj umetnosti druge polovine 20. veka”, u: *Miodrag B. Protić*, RIMA Gallery, Belgrade, May 5 – June 5, 2022, p. 10.

At the same time, it can be concluded that the existing compositional principle seen in the systematic reduction of the work’s sculptural layer, which enhances its metaphysical meaning and sense, is part of a broader, predetermined artistic project. In the final chapter of the monograph dedicated to Miodrag B. Protić, Denegri cites precisely the concept of the modernist project as the essential determination of Protić’s entire, decades-spanning career, emphasizing that his “painting, critical, theoretical, historical-artistic and organizational work is in the key of the ideals of the late modernist project.”⁹

On the watercolors

Protić’s artistic oeuvre is completed by his watercolors created in parallel with paintings, to which they closely correspond. Aquarelle is a technique that Protić used during almost his entire career, most often when producing preparatory sketches for future works as a kind of check of the purity and safety of the idea because, according to Protić, an idea deceives “by an absence that promises constantly.”¹⁰ And though aquarelles for Protić function primarily as future studies – be it a work from the series *Trakošćan* or *Rovinj*, *Paris*, *Miločer* cycles – they nevertheless possess a phenomenon observed and discussed by Marija Pušić in her study article on the watercolors, “the phenomenon of compressing visual data and ideas, of unifying them in the painting... Their perfectionism reveals the author’s immediacy and tendency to concretize the fluidity of form and embody an idea in its metaphysical essence.” Hence, an aquarelle can be the bearer of a conclusion or, conversely, an introduction to the painting, and in the tradition of all those semantic changes within the painting, the watercolor, due to its specificity, allows the artist to realize values whose subtlety and sensitivity complete the linguistic value of the picture.¹¹

Literature

-*Slikarstvo Miodraga B. Protića*, Muzej savremene umetnosti, Beograd, 1982.

-Ivana Simeonović Čelić, *Glasovi umetnika*, Besjeda, Banja Luka, 2001.

-Jerko Denegri, Radmila Matić Panić, *Miodrag B. Protić*, Clio, Beograd, 2002.

-Ješa Denegri, Miodrag B. Protić, *ARS LONGA*, Galerija SANU, Beograd, 2011.

-*Miodrag B. Protić*, Galerija RIMA, Beograd, 2022.

9 Jerko Denegri, Radmila Matić Panić, *Miodrag B. Protić*, Clio, Beograd, 2002, p. 67.

10 Ivana Simeonović Čelić, *Glasovi umetnika*, Besjeda, Banja Luka, 2001, p. 28.

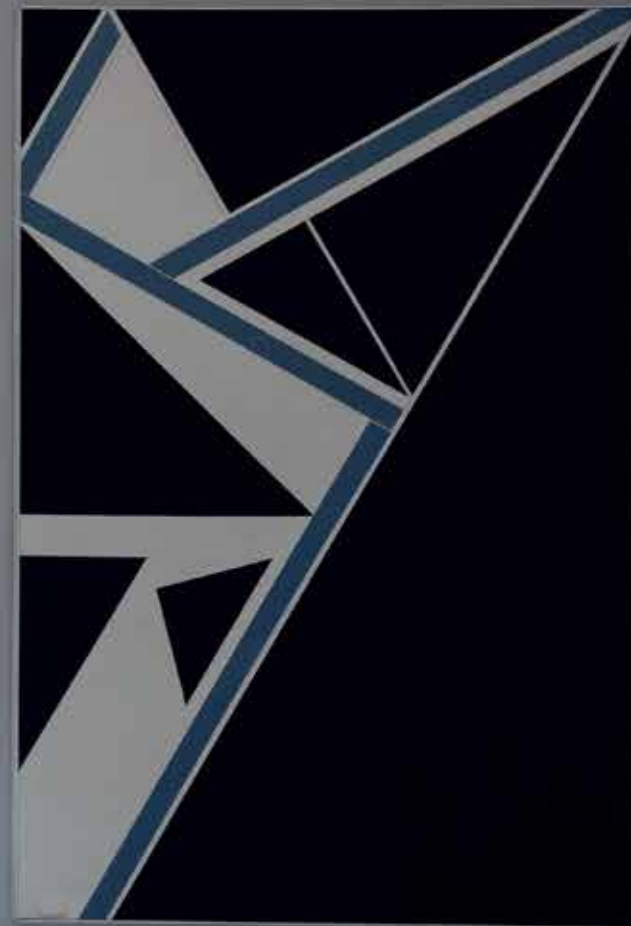
11 For more about watercolors, see: Zdravko Vučinić, Miodrag B. Protić, in: Miodrag B. Protić, akvareli, Centar za kulturu Nikšić, June 1993.

bezicani mog minimalizma ne bi bio razumljiv bez romantizma koji mu je prethodio.*

M.B. Protić, *Većina kuka*, Beograd, 2011, str. 132

without the romanticism that preceded it.*

M.B. Protić, *Većina kuka*, Beograd, 2011, p. 132

IZLOŽBA / EXHIBITION

KUSTOSKINJE IZLOŽBE / CURATORS Svetlana Mitić, Katarina Krstić

GRAFIČKA DIZAJNERKA / GRAPHIC DESIGN Isidora M. Nikolić

PRODUKCIJA / PRODUCTION Nataša Lazić, Teodora Jeremić

FOTOGRAFIJE I VIDEO / PHOTOGRAPHY AND VIDEO Bojana Janjić

MENADŽERKA ZA ODNOS SA JAVNOŠĆU I MARKETING / PUBLIC RELATION AND MARKETING

MANAGER Slavica Pešić

KONZERVACIJA / CONSERVATION Biljana Šipetić, Tamara Karajčić, Marko Božović,

TEHNIČKA REALIZACIJA / TECHNICAL REALISATION Nikola Cvetković, Dragan Stošić, Zoran Jakovljević,

Andreja Krstić, Vlada Vidaković, Zlatko Košanin, Dejan Klajić

DOKUMENTACIJA / DOCUMENTATION Stana Sladojević, Gordana Mirković, Arhiva MSU / Archiv

MOCAB; Odeljenje za umetničku dokumentaciju MSUB / Art Documentation Department MOCAB; Arhiv

Srbije / The State Archives of Serbia, Arhiva RTS / RTS Archive

DOKUMENTA ČITALI I INTERPRETIRALI / DOCUMENTS WERE READ BY: Danica Đorđević, Miroslav Karić

KATALOG / CATALOGUE

IZDAVAČ / PUBLISHER Muzej savremene umetnosti / Museum of Contemporary Art –

Ušće 10 - Blok 15 - 11070 Novi Beograd – Srbija

ZA IZDAVAČA / ON BEHALF OF THE PUBLISHER Marijana Kolarić – direktorka / director

UREDNICKE KATALOGA I AUTORKE TEKSTOVA / EDITORS AND WRITERS Svetlana Mitić, Katarina Krstić

LEKTURA I PREVOD / PROOFREADING AND TRANSLATION Maja Vojvodić Jovanović

FOTOGRAFIJE / PHOTOGRAPHS Bojana Janjić

DIZAJN / DESIGN Isidora M. Nikolić

ŠTAMPA / PRINTED BY Birograf

TIRAŽ / PRINTED RUN 500

ISBN 978-86-7101-391-8

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

75.071/.072:929 Протић М.Б.(083.824)
7.038.53(497.11)"20"(083.824)

ПРОТИЋ, Миодраг Б., 1922-2014

Gospodstvo uma: Miodrag B. Protić : život posvećen umetnosti : Galerija-legat Milice Zorić i Rodoljuba Čolakovića = Gallery-legacy Milica Zorić and Rodoljub Čolaković : Muzej savremene umetnosti, Beograd = Salon of the Museum of Contemporary Art, Belgrade, 20. 10. 2022 – 27. 2. 2023. / [autori tekstova, writers Svetlana Mitić i Katarina Krstić] ; [fotografije sa otvaranja i postavke, photographs from the opening and set up Bojana Janjić] ; [prevod na engleski, translation on English Maja Vojvodić Jovanović]. - Beograd : Muzej savremene umetnosti = Museum of Contemporary Art, 2022 (Beograd : Birograf). - [64] str. : ilustr. ; 21 cm

Uporedno srp. tekst i engl. prevod. - Umetnikova slika. - Tiraž 500. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7101-391-8

a) Протић, Миодраг Б. (1922-2014) -- Изложбени каталози
COBISS.SR-ID 84009481